

Sprog på spil

- ET UDSPIL TIL EN
DANSK SPROGPOLITIK

Forord

Sprogpolitik var for få år siden et sjældent ord i dansk. Det er det ikke længere, og det er der flere grunde til. I løbet af nogle årtier har engelsk, især pga. USA's dominerende position, gjort sig gældende i dansk samfundsliv, ikke bare som første fremmedsprog, men på flere områder i stigende grad som alternativ til dansk. Der tales endvidere flere sprog i Danmark end før; mere end én ud af tyve har ikke dansk som modersmål. Medierne lader os i stigende grad møde andre sprog og kulturer, så konsekvenserne af globalisering og internationalisering er mærkbare for så at sige alle.

Det danske sprogsamfund er i samme periode i en anden henseende blevet mere homogent. De regionalt betingede sprogforskelle er i nogen grad udvisket, men rigstalesproget er til gengæld i hurtig udvikling. Det sproglige danmarkskort er for ældre danskere mærkbart forandret.

Børns sproglige vilkår har i flere henseender ændret sig i takt med udviklingen af nye familiemønstre og medievaner; institution og skole står for større dele af den sproglige opdragelse, og danskundervisningen har ændret sig, kvalitativt som kvantitativt.

Alt dette har ført til øget interesse for det danske sprog og dets vilkår nu og i fremtiden. For fire år siden igangsatte den daværende regering et udredningsarbejde, som nok blev

afsluttet, men ikke nåede frem til forelæggelse. I rapportens forord kunne bl.a. læses: "Det er vanskeligt at måle, hvilket omfang domænetab har, men en udredning er i gang...". Denne udredning er i mellemtiden offentliggjort, og langt flere oplysninger er tilgængelige her få år efter. Men problemstillingerne er stort set de samme; det er vurderingen af situationen, løsningsmodellerne og anbefalingerne, der står til debat.

Sprogpolitik kan praktiseres på mange niveauer. Som led i større virksomheders organisering af intern og ekstern kommunikation udarbejdes der flere og flere såkaldte sprogpolitikker, på nationalt plan kan der arbejdes sprogpolitisk med forskellige varianter af samme sprog (fx i Norge) eller med flere forskellige sameksisterende sprog (fx i Schweiz). Udvalgets kommissorium lægger hovedvægten på sprogpolitiske overvejelser vedr. det danske sprog, men rummer tillige tilkendegivelser, der lægger op til en drøftelse af forhold vedr. sprogene i Danmark.

Uddrag af kommissorium for en politik vedr. det danske sprog.

“Kulturministeriet nedsætter en intern arbejdsgruppe, der har til opgave at udarbejde et oplæg til en politik for det danske sprog. Oplægget skal indeholde overvejelser om sprogpolitikens overordnede målsætninger og komme med forslag til konkrete initiativer og forslag, der kan indgå i en samlet plan for en styrkelse af det danske sprog.”

Den endelige liste, som udvalget skulle tage stilling til, kom til at se således ud:

- Sprogpolitikens overordnede sigte: Skal den være normativ/deskriptiv, støttende/defensiv
- Støtte til dansksproget kulturproduktion
- Film, radio/tv, internet, litteratur, dramatik
- Dansk i uddannelserne
- Dansk i forskningen
- Dansk i udlandet
- Dansk og integrationen
- Dialekter
- Sprogets værktøjer
- Ordbøger, tekst- og talekorpora
- Dansk Sprogteknologi: talesyntese, talegenkendelse mv.
- Offentligt-privat samarbejde
- Organiseringen af Kulturministeriets institutioner for sprog og litteratur
- Sprognævnets rolle
- Sprogpolitik i andre lande

Betænkningen om svensk sprogpolitik *Mål i mun* var adskillige år undervejs, og det tidligere ministerielle udredningsarbejde strakte sig over et års tid. Udvalget her har haft tre måneder til rådighed og må af naturlige grunde afstå fra at fremlægge en egentlig betænkning. I stedet ser udvalget det som sin opgave at bidrage med et oplæg til en sprogpolitisk debat, dels i offentligheden, dels i Folketinget, når emnet kommer på dagsordenen under efterårets folketingssamling. Udvalget fremsætter dels en række anbefalinger, dels nogle forslag til en nærmere udredning af specifikke sproglige anliggender.

Udvalget ønsker at understrege, at sprogets udvikling ikke på alle områder lader sig styre direkte gennem lovgivningsinitiativer; sprog tales og skrives af mennesker, der i almindelighed befinder sig uden for de officielle regelsystemers rækkevidde. Men regering og Folketing kan på en række områder fastlægge rammebetingelser, der har stor betydning for sprog og sprogbrug. Udvalget har derfor samlet sig om drøftelsen af sådanne rammer inden for uddannelse, forskning, offentlige myndigheder, erhvervsliv, medier og kunst, ligesom man har peget på en række muligheder, moderne sprogteknologi giver for en styrkelse af sprog og sproglig rådgivning. Men gruppen ønsker samtidig at påpege det personlige medansvar, hver enkelt har for sprog, sprogbrug og sprogudvikling, ikke mindst børns vilkår for sproglig vækst. Et indledningskapitel søger at vise, at sproget er mere indgribende i den enkeltes liv og mere afgørende for kultur og samfund, end man almindeligvis gør sig klart.

Netop derfor ønsker udvalget en engageret sprogpolitisk debat. Det er udvalgets håb, at regeringen på bag-

grund af oplægget og den efterfølgende debat vil fremlægge en egentlig sprogpolitik.

På udvalgets vegne¹

Jørn Lund, fmd., direktør for Det Danske Sprog- og Litteraturselskab, udpeget af Kulturministeriet

Anne-Marie Mai, tidl. fmd. Litteraturrådet, udpeget af Kulturministeriet

Niels Davidsen-Nielsen, fmd. Dansk Sprognævn, udpeget af Kulturministeriet

Ole Togeby, professor, Aarhus Universitet, udpeget af Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling

Lotte Holm, sprog- og kommunikationskonsulent, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling, IT- og Telestyrelsen.

Gunvor Nielsen, fuldmægtig, Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling

Steen Harbild, specialkonsulent, Undervisningsministeriet

Steen Lassen, studielektor, Undervisningsministeriet

Jane Johansen Pade, kontorchef, Kulturministeriet

Helvinn Høst, specialkonsulent, Kulturministeriet

Stefan Hermann, fuldmægtig, Kulturministeriet

1. Udvalget ønsker at takke professor emeritus, Göteborgs Universitet, Sture Allén, professor, Stockholms Universitet, Kenneth Hyltenstam, prorektor, Handelshøjskolen i Århus, Karen M. Lauridsen, nyhedschef DR Lisbeth Knudsen, dekan, Syddansk Universitet, professor, dr.med. Mogens Hørdér, formand for Dansk Forfatterforening Knud Vilby, formand for Danske Skønlitterære Forfattere Peter Legaard Nielsen og Head of Identity and Communication, Nordea AB, Torben Laustsen, der alle har været indbudt til at orientere udvalget om deres arbejde i relation til sprogpolitik. For diverse bidrag og kommentarer ønsker udvalget desuden at takke professor, dr.phil., Københavns Universitet, Carsten Elbro, professor Handelshøjskolen i København, Heribert Picht samt Landsforeningen af Læsepædagoger.

Indhold

1. Indledende overvejelser
2. Før skolen
3. Grundskolen
4. De gymnasiale uddannelser
5. Forskning, videregående uddannelse og terminologi
6. Medier
7. Kunstens sprog
8. Den offentlige sektor
9. Erhvervslivet
10. Sprogteknologi
11. Modersmålsundervisning og dansk som andetsprog
12. Det nordiske sprogfællesskab
13. Dansk i udlandet
14. Organisatorisk samarbejde
15. Katalog over institutioner

Indledende OVERVEJELSER

Det er et vilkår for mennesker overalt på jorden at være omgivet af sprog. Modersmålet er ikke noget, man vælger, men derimod karakteriseret ved, at det overleveres med alle sine betydninger og kulturelt betingede værdier. Sproget udfolder sig mellem mennesker, og det lever i det enkelte menneske ikke blot som redskab til overførelse af information, men også et socialt element, som vi færdes i; hvis man kun talte for at overføre ny information, blev samværet mellem mennesker fattigt. Det indre sprog er en væsentlig del af vores bevidsthedsindhold; det holder sammen på vore erindringer, deltager i vore associative forløb, hjælper os med problemløsning og med at strukturere tilværelsen og give følelserne mæle.

Sproget er dermed også et personligt anliggende. Den enkeltes ordforråd og ordenes begrebsindhold og indre repræsentation hos den enkelte er bestemt af vidt forskellige faktorer som uddannelse, social baggrund, erhverv, interesser, oplevelser og ikke mindst af den individuelle psykiske struktur. Ikke to mennesker har i den forstand samme sprog. Man kan løbe fra sit erhverv, sin familie og sit land. Men det indre sprog vil bære vidnesbyrd om, hvem man er, og hvad man har erfaret.

Sproget kan danne fællesskaber, også på tværs af tid og rum. Folk, der er fælles om et sprog, har mere til fælles, end de fleste er klar over. Ofte

må man uden for sprogområdet for at konstatere det. Enhver, der har været længe udenlands, kender forskellen på fremmedsprogsbeherskelse og den frihed, det giver at kunne udtrykke sig på sit eget sprog; man har sig selv med i sproget, man ikke bare kommunikerer, men udtrykker sig mere nuanceret og associerer mere frodigt. Når friheden til at bruge sproget inden for landets grænser indskrænkes, reagerer mange, hvad enten begrænsningen skyldes besættelse eller dominans udefra; under 2. Verdenskrig dannedes der således store sprogforeninger med tusindvis af medlemmer.

Sproglige forhold spiller en vigtig demokratisk rolle. En fri offentlig debat er et fundament for det demokratiske samfund. Gennem den offentlige debat realiseres ytringsfriheden, holdninger og synspunkter udveksles, og politiske forslag og beslutninger underkastes en vedvarende eksamination. I Danmark er sproget i den offentlige debat dansk, og det er afgørende, at borgere i det danske samfund har den fornødne sproglige adgang til at kunne bidrage til den videre udvikling af demokratiet.

ET HISTORISK PERSPEKTIV

Dansk har som selvstændigt sprog en tusindårig historie, der spejler material- og kulturhistorien. Dansk lader sig ikke udgrænse fra andre nordiske sprog i den tidlige vikingetid, men nordisk eller nordgermansk havde udskilt sig fra andre germanske sprog fra omkring år 200 e.Kr. og er dokumenteret bl.a. i talrige runeindskrifter. I vikingetiden (750-1100) og tidlig middelalder er der inden for det nordiske sprogområde snarere tale om dialekter end om forskel-

lige sprog. Det nordiske sprogområde udstrakte sig til dele af Irland, De Britiske Øer, Shetlandsøerne, Orkneyøerne og Normandiet; der kan således i dag genfindes mange nordiske låneord i det engelske sprog.

I løbet af middelalderen blev den regionale sprogudvikling stabiliseret, og der udviklede sig forskellige nationale skriftsprog i det nordiske område. Dansk kan som selvstændigt sprog dateres til 1100-tallet. Herefter er det danske sprog under påvirkning først fra nedertysk, efter reformationen fra højtysk, i 1600-1700-tallet fra fransk og især efter 1945 fra engelsk. Der er også fremmedord fra andre sprog, ligesom de klassiske sprog under hele forløbet har lånt komponenter til dele af ordforrådet.

Lige fra 1600-tallet har der været ført regelmæssige drøftelser, undertiden i form af regulære verbale kampe, om det danske sprogs anvendelighed og skønhed, om fastlæggelsen af normer, om principperne for retskrivningen, om det danske sprogs placering i den højere undervisning og dets anvendelighed som videnskabsprog, om ønskværdigheden af fremmedord osv. Udefrakommende indflydelse, snart fra latin, snart fra fransk og tysk og nu fra engelsk, er løbende genstand for kritik, især i perioder med stærk påvirkning fra disse sprog.

Men dansk har altid været et åbent sprog, åbent for påvirkning udefra og i stand til lidt efter lidt at tilpasse udefrakommende stof, så det i almindelighed kan indgå i en dansk-sproglig sammenhæng og anvendes af dem, der har brug for det. Vi har fået overleveret et løbende produktudviklet moderne dansk sprog, et kludetæppe af hjemligt og fremmed, og netop derfor et særdeles brugbart

redskab for kommunikation og udtryk for dansk kultur og historie.

SPROGOMRÅDET I DAG

Over 5 mio. danskere har dansk som modersmål, og dansk er officielt sprog både i Norden og i Europa. På Færøerne bor der nogle tusinde med dansk som førstesprog, og de øvrige ca. 45.000 færinger har det som andetsprog. Dansk var indtil for nylig første fremmedsprog i Island, men er nu andet fremmedsprog i grundskolen og den videregående skole (gymnasiet). Grønlandere har stadig dansk som andetsprog flere steder, men Landsstyret har fra år 2000 nedlagt al undervisning i dansk i den grønlandske folkeskole. Forholdene i Sønderjylland og Sydslesvig er netop grundigt beskrevet i en ny doktordisputats fra Institut for Grænseregionsforskning. Det er dog svært at sætte præcise tal for antallet af dansktalende og antallet af dem, der har dansk som modersmål.

Ifølge den nordiske sprogkonvention har man overalt i Norden ret til over for myndighederne at kunne udtrykke sig på sit modersmål, og i EU er dansk officielt sprog; dansk har således opnået en vis domænetilvækst uden for landets grænser.

OMFANGET OG KARAKTEREN AF DEN AKTUELLE UDFORDRING

Udvalget er enige om at tage udgangspunkt i følgende forhold:

- Det danske sprog indtager som helhed en klar position som landets hovedsprog.
- Det er mindre væsentligt at følge indvandringen af engelske

låneord end at holde øje med de sprogbrugssituationer og domæner, der kan overgå fra at være dansksprogede til at blive engelsksprogede.

- Blandt sådanne domæner er de videnskabelige genrer. Det kan dokumenteres, at flere og flere forskere fortrinsvis eller udelukkende skriver på engelsk. Endvidere har dansk fået konkurrence som undervisningssprog, især på de højere læreanstalter.
- Erhvervslivets internationale orientering har gjort engelsk til koncernsprog i mange store virksomheder. Dette er en uundgåelig følge af globaliseringen. Man kan med fordel fremme anvendelsen af dansk i tilfælde, hvor der praktiseres ensidig og unødvendig brug af engelsk og engelske termer inden for fx reklame, hjemmesider, ledelse, økonomi mv.

NATIONAL SPROGPOLITIK

I Norge og Sverige er man langt fremme med sprogpolitiske initiativer for at styrke henholdsvis norsk og svensk i almindelighed og som videnskabssprog i særdeleshed. I Sverige indgår det i en større sprogpolitisk sammenhæng, som det fremgår af en udredning, offentliggjort primo april 2002, med anbefaling af, at der udarbejdes en svensk sprogløve.

Den aktuelle omsorg for det svenske sprog skyldes naturligvis især presset fra engelsk. Man har forsøgt sig med kampanjer mod engelsk, *svengelskan*, men resultaterne har været vanskelige at få øje på. Nu vil en alsidigt sammensat og enig komite styrke sproget ved at sikre dets placering som landets hovedsprog, ikke kun i love og offentlig kommunikation, men

også i arbejdsanvisninger, i ansættelseskontrakter, på brugsanvisninger osv.

Komiteen har formuleret en sprogpolitisk vision om alles ret til i det svenske samfund at udvikle deres modersmål, idet dog svensk har en særlig status som “samfundsbærende”, og man tilslutter sig EU’s ønske om, at alle i unionen skal beherske to fremmedsprog.

Komiteen har også udarbejdet mere konkrete målsætninger og retningslinjer i det sprogpolitiske arbejde. Et officielt Sprogråd skal følge udviklingen i det svenske sprog og brugen af det, så det i hvert fald i officiel sprogbrug er korrekt og velfungerende. De vigtigste principper kan sammenfattes således:

- Svenskan skal vara ett komplett och samhällsbärande språk
- Det offentliga svenskan skal vara korrekt och välfungerande
- Alla skal ha rätt til språk: svenskan, modersmål och främmande språk
- En särskild lag skall införas, som fastställer svenskans status som huvudspråk i Sverige

Udvalget tilslutter sig de store linjer i komiteens udredning. Det er uigen-driveligt, at svensk ligesom dansk taber domæne inden for videnskab, erhvervsliv, underholdning osv., og udvalget finder det godt at arbejde for, at sproget fortsat kan være komplet. Det har dansk og svensk været et par hundrede år, hvor man har kunnet sætte ord på sin verden, hvad enten det har drejet sig om hverdagsliv eller faglige emner.

Før den tid var latin det dominerende videnskabssprog, men et omfattende fagterminologisk arbejde, bl.a. af svenskeren Linné, danskeren H.C. Ørsted og ligesindede fagfolk i begge lande, har ført til, at der blev udviklet en nationalsproget terminologi.

Den svenske komite har med bekymring fulgt udviklingen i befolkningens læsefærdighed og læsevaner. Ikke uventet ser man kritisk på børns fravalg af læsning til fordel for elektronisk underholdning, og man konstaterer, at navnlig mænd læser meget lidt i deres fritid. Lignende erfaringer er gjort i Danmark.

I Norge har man længe arbejdet med disse problemstillinger. Allerede i 1990’erne gennemførte man en statsstøttet kampagne mod anglo-norsk, og Språkrådet har uddelt diplomer til virksomheder og personer, der har udvist opfindsomhed for at undgå anglicismer, ligesom rådet har sat sig i spidsen for at få en norsk sproglov på linje med den planlagte svenske. Blandt andet ønsker man i universitetsloven fastslået, at “undervisningssproget i almindelighed er norsk”. Rådets tidsskrift *Språknytt* rummer jævnlig forslag til norske afløsningsord, og på hjemmesiden www.sprakrad.no kan man under “På godt norsk” finde en liste med bl.a. forslag til afløsningsord.

Den islandske sprogrøgt er puristisk, idet man erstatter fremmedord med hjemlige dannelser. Det udelukker nok udefrakommende sprogpåvirkning på sprogets overflade, men det siger sig selv, at et højtudviklet samfund som det islandske har brug for lige så mange betegnelser for ny teknik som alle andre sprog, og impulsen til dannelsen af dem kommer i vid udstrækning udefra, ikke mindst fra USA; et *boarding pass* er

eksempelvis nødvendigt for enhver flyrejsende; på islandsk har man dannet et sammensat ord af oprindelig nordiske/islandske komponenter: *brott farar spjald* = bort-rejser-kort; der er også udviklet originale islandske orddannelser som *tölva*, computer, på baggrund af de eksisterende ord for at tælle og den islandske glose *völva*, volve.

I Frankrig er der tradition for ikke at forsyne sproget unødigt med stof udefra. I nyere tid arbejdes der energisk for at bremse påvirkningen fra engelsk; domænetab til engelsk er ingenlunde ukendt. Men i højere grad end i Danmark udarbejder man afløsningsord. Det franske akademi er stærkt involveret i det sprogpoltiske arbejde og har if. sine bestemmelser til opgave "at holde øje med sproget, vogte det, rettede dets udvikling og holde det i tømme gennem udarbejdelsen først og fremmest af en ordbog og af en grammatik." Den seneste franske sproglov er Toubon-loven fra 1994, opkaldt efter frankofoniminister Jacques Toubon. Som et resultat af loven oprettedes en *Dictionnaire des termes officiels*, en omfattende fortegnelse over fransksprogede termer, som det officielle Frankrig skal følge. Fortegnelsen over uegnede og uønskede termer rummer stort set kun engelsk ordstof. Loven blev ikke iscenesat som vendt mod de fremmede ord, fordi de var fremmede, men som et udtryk for ønsket om gennem større gennemsigtighed at skabe bedre kommunikative vilkår for alle i den frankofone verden. I sin første skikkelse var lovforslaget stærkt nationalistisk.

"Enhver, som i forbindelse med lovlig handel på polsk territorium udelukkende anvender fremmedsprogede betegnelser for varer og tjenesteydelser, tilbud, reklamer, brugsanvisninger samt leverer oplysninger om varers og tjenesteydelsers egenskaber, garantibetingelser, fakturaer og kvitteringer uden en tilsvarende polsk-sproget beskrivelse, kan straffes med bøde."

Oversat og citeret fra kap. 4, art. 15, pkt.1 i *The Law on the Polish Language*, 7. oktober 1999, *Journals of Laws No 90*, item 999

I Polen (jf. citatet ovenfor) har man i 1999 vedtaget en meget protektionistisk og indgribende lov om det polske sprog. Den vil styrke og udvikle polsk, og den vil forhindre "vulgarisering" af sproget. Et korrekt og sobert polsk skal ikke alene anvendes i officielle sammenhænge, men også i kommerciel sprogbrug. Overtrædelser kan straffes med bøde. Sproget inden for uddannelserne er polsk, også hvor der er tale om større afhandlinger. Det polske sprognavn skal hvert andet år aflevere en statusrapport til de to kamre i den polske rigsdag.

Det danske Kulturministeriums oplæg til en dansk sprogpolitik afspejler en udbredt opfattelse af, at det ikke længere er en selvfølge, at der fortrinsvis tales dansk i Danmark. Engelsk er blevet et alternativ på flere områder, og der høres mange forskellige sprog i det mere multikulturelt prægede Danmark.

Hvorfor egentlig fastholde det danske sprog? Ville det ikke være mere hensigtsmæssigt, om vi alle udeluk-

kende betjente os af et verdenssprog?
Det er ikke udvalgets opfattelse, og vi vil derfor indledningsvis fremlægge nogle argumenter for det danske sprog som hovedsprog i Danmark.

Det realpolitiske argument: Langt de fleste taler og skriver dansk og kan ikke lade være med det. Dansk kan ikke afskaffes, højst modarbejdes.

Det semantisk-kulturelle argument: Det danske sprog udtrykker en dansk erfaringsverden, der har en lang historisk baggrund og tilblivelse.

Det mentale argument: Dansk sprog er en integreret del af de fleste danskeres bevidsthedsliv og dermed mest operativt, også i de fleste former for kunst og videnskab.

Det globale argument: Dansk sprog er et bidrag til den sproglige mangfoldighed i verden. Kommer vi alle med det samme sprog og samme kulturelle ballast, har vi ikke meget at byde på.

På de følgende sider undersøges en række problemstillinger på forskellige områder, og der fremsættes en række anbefalinger til, hvordan det danske sprog kan styrkes gennem eksisterende aktiviteter og i kraft af nye initiativer.

Før SKOLEN

Barnets høresans udvikles allerede i løbet af fostertiden; modtageligheden over for lydige udtryk er altså til stede tidligere end synssansen. Nyfødte børn viser angstreaktioner ved pludselige, kraftige lyde. De modtager helhedsindtryk fra omgivelserne, sproget afkodes ikke enhed for enhed, men indgår i barnets opfattelse af helheden – sammen med alle de øvrige sansindtryk: lys, varme, eventuelle lugt-, smags- og føleindtryk mv.

Barnet aflæser den voksnes tonefald, ansigtsudtryk og kropssprog, før det forstår ord og sætninger. Og gennem hele livet indgår sproget i et samspil med andre udtryksmidler; når det drejer sig om forståelse af andre menneskers øjeblikkelige behov eller sinds-tilstand, er de ikke-sproglige udtryk normalt væsentligere momenter end de sproglige. Barnet vil efterhånden lære at skelne mellem de forskellige udtryksmidler – og tidligt, måske allerede før fødslen, kan det sondre mellem menneskers tale og andre lyde.

Det er ikke nødvendigt at læse lærebøger og gøre teoretiske studier for at kommunikere med børn; de fleste vil uden videre kunne afpasse deres udtryk efter barnets udviklingstrin. Man begynder i almindelighed at tale direkte til barnet, længe før det har mulighed for at forstå de ord, man bruger, fordi man intuitivt fornemmer, at barnet ganske vist ikke forstår sætningernes ordlyd, men alligevel opnår en slags førsproglig forståelse.

Barnet erkender gradvis, at sprog, musik, lyde fra naturen, støj osv. har forskellig baggrund; det vokser ind i

en verden, der mere end tidligere er præget af, at de forskellige lydkilder er i funktion samtidig. Barnet opfatter og bruger sprog, samtidig med at der er andre lydige aktiviteter og impulser. Den samtidighed kan være harmonisk og stimulerende, som under sang og anden musisk udfoldelse. Men den kan også komme på tværs af barnets behov for i ro og med opmærksomhed at kunne udvikle sproget. Det er ikke godt, hvis barnet altid er omgivet af baggrundsstøj, fx en radio, der kører konstant. Det kan udhule samtalerne og forflygtige kontakten. Og det kan gøre det vanskeligere for barnet at bearbejde de sproglige udtryk.

Udvalget anbefaler, at man både i hjem og på institutioner fremmer børnenes sprogudvikling ved at give gode rammer for samtale, fortælling, oplæsning, sang og leg. Der må lægges vægt på ikke bare den enkeltes udtrykslust, men også på den sociale adfærd, så ordet også gives til dem, der ikke så hurtigt griber det.

Anlægges der et udviklingspsykologisk perspektiv, og vender man sig til de mindre børns verden, tegner der sig det billede, at de mht. udtalen fortrinsvis henter deres mønstre blandt kammerater, at ordforrådets størrelse viser klar sammenhæng med hjemmets kulturelle vaner, medens evnen til at udtrykke sig flydende mundtligt først og fremmest hænger sammen med det psykologiske klima omkring børnene, trygheden, vilkårene for udvikling af selvtillid osv. Børn lærer sprog, også uden at omgivelserne fokuserer på selve sprogindlæringen, og for megen opmærksomhed kan

undertiden snarere skade end gavne udviklingen.

Uddannelsesvæsener har tidligere ikke alene brændt sig, men også brændt milliardbeløb af ved at underkende betydningen af de psykologiske faktorer, idet man har tilrettelagt sprogundervisningsprogrammer på en så naiv måde, at man har ladet børn fra socialt dårligt stillede miljøer eftersige sætninger i standardsproget, der slet ikke harmonerede med logik og struktur i det sprog, der var deres udgangspunkt. Allerede grundlaget for afgrænsningen af de sprogsvage var usikkert, idet man målte den ene sociolekt (den ene socialgruppes sprog) med måleredskaber, der repræsenterede idealer i den anden. Man skelnede altså ikke mellem på den ene side standard- og nonstandardsprog og på den anden side godt og dårligt sprog.

Dagplejen, børnehaver og skoler og andre institutioner kan arbejde på at skabe baggrund for udviklingen af et bredt sprogligt register på mangfoldige måder. Men der findes ingen hurtige løsninger, smutveje eller vidundermidler, og det nytter ikke at adskille sprog og psykologi, form og indhold. Børnenes tilegnelse af sproglige evner og færdigheder er ofte bedre i de situationer, hvor de har brug for dem, end i de situationer, der er tilrettelagt som undervisning i dem. Man må have noget at ytre sig om, at fortælle, at formidle, at diskutere. Børn skal blive fortrolige med skiftende opgaver, så de ikke sprogligt melder pas, når situationen ændrer sig; de skal kunne skifte taleposition, veksle mellem at være figur og grund, de skal kunne holde tråden alene, men også væve den sammen med andres, de skal kunne lytte og være stille, men de skal også kunne træde i funktion og turde melde sig.

I førskolealderen er omsorg, tryghed og trivsel med god tid, frie rammer og muligheder for mangeartede situationer for sprogligt samvær de vigtigste måder at fremme børnenes sproglige udvikling. Formaliseret undervisning og hyppig testning kan føre til fastholdelse, forøgelse og fremhævelse af de forskelle, som børnene kommer med som social arv fra deres forskellige miljøer, men skærpet opmærksomhed over for børnenes sproglige udvikling er vigtig.

Udvalget hilser den aktuelle socialpolitiske interesse for børns sproglige udvikling i førskolealderen velkommen og ønsker at påpege, at vejen til en gunstig sproglig udvikling ikke blot handler om at sætte sproglig oplæring og træning på dagsordenen, men også om at skabe det rette miljø.

Udvalget anbefaler, at der i pædagog- og læreruddannelserne lægges stor vægt på de studerendes kendskab til børns sproglig udvikling og på deres kendskab til, hvad der fremmer og udvikler børns sprog. Der må endvidere arbejdes mere intensivt med at udvikle de studerendes egen sproglige sikkerhed i mundtlig og skriftlig sprogbrug, herunder deres færdigheder som fortællere og oplæsere. Et godt kendskab til udviklende litterær fortællekunst er en styrke i den sproglige opdragelse.

I dagplejeinstitutioner og børnehaver bør der under frie rammer snarere tilrettelægges situationer med skiftende opgaver og sproglige udfoldelsesmuligheder for børnene end egentlig formaliseret sprogtræning.

I Danmark er man sandsynligvis nået længere med den uformelle sprogbrug end med de mere bundne genrer: den målrettede samtale, sagsfremstillingen, fortællingen og oplæsningen. Mange er uvante med at have ordet og have ansvaret for det i lang tid ad gangen, og mange undervisere har vænnet sig af med

at forvente andet end halvkvædede viser. "Du forstår nok, og sådan..". Derved får det ofte lov at blive, fordi der har udviklet sig en angst for at krænke andres sproglige urørlighedszoner, specielt hvor det gælder den mundtlige form: Den tendens er sympatisk i sit udspring, men farlig i sine konsekvenser.

Barnets behov for opmærksomhed er velkendt og veldokumenteret. Får det ikke nok af det i den tidlige barndom, gør behovet sig magtfuldt gældende resten af tilværelsen. Det betyder ikke, at de heldige, der oplevede nærhed, varme og opmærksomhed i barndommen, er uafhængige af at få det senere. Men mange sociale problemer i skolen hænger sammen med, at ikke alle børn er så heldige. Lærere og pædagoger bruger megen energi på blot at skabe rammerne for samvær og undervisning. Den gammeldags patriarkalske opfattelse: at børn skulle ses, ikke høres, skabte ofte stille piger og hæmmede drenge. Dem har man lykkeligvis ikke mange af i dag. Men de autoritetsforvirrede opdragere af i dag har ikke sjældent skabt roterende, grænseusikre og meget højt talende børn, som udgør en større pædagogisk udfordring. Der er næppe blevet flere, men de gør sig tydeligere gældende. At mange forældre i dag er mere bevidste om børns behov og i vid udstrækning tager konsekvensen af det, skal blot tilføjes for god ordens skyld.

Men nogle børn vokser op i et hjemligt konkurrencesamfund, hvor det gælder om at erobre forældrenes opmærksomhed, og som barn af transistorgenerationen har man fra morgenstunden ikke sjældent måttet udvikle sit sprog i konkurrence med andre lydkilder.

Alt dette kan et barn leve i uden at tage skade, vel at mærke, hvis primærkontakten har været stærk i de tidlige år. Er dette ikke tilfældet,

opstår der let en slags splittet bevidsthed. Det er imidlertid vigtigt at kunne være til stede, samlet om én ting ad gangen, således at andre impulser er trængt i baggrunden. Og det er næppe fremmende for sprogudviklingen, hvis barnet ikke færdes i et rum, hvor der er plads til længerevarende udvekslinger eller samlet, koncentreret lytning, fx til oplæsning.

Karen Blixen fandt allerede i 1952 børns vilkår på dette område truede. I et interview siger hun:

"Den mundtlige overlevering fra slægt til slægt forsvinder. Det er akkurat som med brevskrivningen. Tænk, hvor vanskeligt det bliver at skrive historie for fremtiden, fordi brevene ikke mere eksisterer...Der kommer mere ud af det, hvis en gammel bedstemoder fortæller sit barnebarn noget, det giver langt større perspektiv, end hvis barnet skulle læse sig til tingene selv i en bog på et senere tidspunkt. Jeg tænker på min gamle barnepige Malla, som gav min barndom baggrund af dybde og lune og perspektiv fra mange århundreders almueerfaring. I dag kommer de gamle på alderdomshjem, og de små på børnehjem, mere og mere. Det er galt. Sammenhængen er borte. Der er for lidt kontakt mellem generationerne."

Citeret fra Else Brundbjerg (2000). Samtaler med Karen Blixen, København: Gyldendal

Når der opbygges et fællesskab om en fortælling, dannes der et rum i rummet, hvor børnene i samværet med hinanden og den voksne får nye muligheder for vækst. Samværet skal gerne have en vis udstrækning, en vis varighed, i hvert fald indimellem. Glimtvis kontakt fås i løs vægt og rigelige mængder. Den etableres lynhurtigt i informationsamfundet.

Grund SKOLEN

Beherskelsen af de fire færdigheder at lytte, tale, læse og skrive er uomgængelige i det professionelle og sociale liv og en forudsætning for deltagelsen i den demokratiske debat. En veludviklet evne til at tale og skrive, at læse og lytte er fundamentalt integreret i udviklingen af den enkeltes identitet, af de kognitive evner, af et analytisk beredskab, og ikke mindst en forudsætning for at forstå andre og udtrykke sig meningsfuldt. Derfor kan de fire færdigheder aldrig isoleres fra idealer om tilværelse, samfundsliv og dannelse. Der er nok tale om færdigheder, men ikke om teknik i simpel forstand.

Skrivning var tidligere et selvstændigt fag i grundskolen gennem adskillige skoleår. Nu figurerer det ikke på skemaet, og det kan ses. Computeren er uundværlig for de fleste skrivende, men håndskriften står altid til rådighed, den er hurtig, sikker og pålidelig, og den tjener kun sit formål, hvis den er læselig. Da håndskriften nu kun er én af flere mulige manifestationsmuligheder for skriftsproget, er den til gengæld blevet mere eksklusiv – som et mere personligt udtryk.

Udvalget anbefaler, at undervisningen giver eleverne mulighed for at udvikle en hurtig, læselig og personlig håndskrift.

Beherskelsen af de fire færdigheder garanterer ikke, men er en forudsætning for vellykket opnåelse af demokratisk dialog, tilegnelse af

kultur, opnåelse af viden og løsning af opgaver i samfundslivet. Der kan være grund til i denne sammenhæng særligt at betone det demokratiske ideal. Den demokratiske dialog finder sin energi og dynamik, når deltageren kan opfange, forstå og forholde sig til modpartens synspunkter, gennem læsning og lytten opnå viden om de diskuterede problemstillinger for at danne sig egne synspunkter og perspektiver. At forholde sig til et anliggende, fremlægge en sag og tage stilling kræver dog ikke blot evnen til at forstå gennem læsning og lytten, men omvendt også evnen til at udtrykke og meddele sig gennem skrift og tale. De fire færdigheder finder deres mening og rationale, når de udvikles og omsættes i en kultur, der bygger på idealer som saglighed, lydhørhed og ærlighed.

DANSK I FOLKESKOLEN

Når skolen tager imod sine elever, er de hver for sig i besiddelse af et talesprog og en række sproglige erfaringer, som varierer meget. Modersmålet er allerede sikkert indlejret i bevidstheden som det sprog, gennem hvilket verden har åbnet sig. Det er folkeskolens opgave at tage udgangspunkt i elevernes sprog og give det større og større rækkevidde som personligt udtryk og som redskab til kontakt.

Dansk er et sprog, og dansk er et fag i folkeskolen. Faget udvikler elevernes

sprog, så de kan forstå og udtrykke sig sikrere og mere nuanceret, i takt med at de bliver ældre og deres verden bliver større. Den tidlige danskundervisning skal udbygge talesproget og udvikle skriftsproget. Elevernes læsefærdighed har høj prioritet og giver dem adgang til tekster, som på én gang skal appellere til en erkendelse af læsning som færdighed og læsning som en vej til oplevelse og et tilbud om nye indsigter. Højt læsning og oplæsning udvikler sansen for sprogets musikalitet og fremmer i et fællesskab erkendelsen af samspillet mellem sprogets udtryk og indhold.

Under arbejdet med talesproget er opgaven at aktivere og udvikle det sprog, eleverne bringer med sig, samtidig med at der etableres gode rammer for nye sproglige samspil af forskellig art. Fortællingen, samtalen, sagsfremstillingen og diskussionen stiller forskellige krav, både til den talende og den lyttende. Arbejdet med beherskelsen af stadig mere forskelligartede talegenrer må udvikles gennem hele forløbet og i et samarbejde mellem skolens forskellige fag og aktiviteter for herigennem at fremme en retorisk kultur, hvor sproget forbinder deltagerne i et nuanceret, oprigtigt og ligeværdigt forhold.

Udvalget anbefaler, at dansklærere inddrager lærere fra andre fag i regelmæssige drøftelser af hver elevs sproglige udviklingsforløb og af sprogkulturen i klassen/gruppen

I grundskolen skal der etableres en første forståelse af sprogets struktur og funktion. Arbejdet med sproglære har i de seneste læseplaner for dansk været lagt i fine rammer, men alt for få lærere har påtaget sig at føre intentionerne ud i livet.

Udvalget anbefaler, at sproglæren i folkeskolen styrkes.

Faget dansk har en klar kulturel forankring og en stærk kulturel forpligtelse. Hvis eleverne skal have lejlighed til at sætte deres egen kultur i perspektiv og opnå forståelse for andre kulturer, skal de være fortrolige med den kultur, de er vokset ind i. Det fordrer adgang til de tekster, der i særlig grad har præget sprog og kultur, og det kræver forståelse for kulturens samspil med andre samfund, for sprogets vekselvirkning med andre sprog, for betydningen af et nordisk sprog- og kulturfællesskab, for litteraturens vilkår i forskellige perioder og samvirke med andre udtryksformer. På den måde kan faget skabe indsigt i de større helheder, hver enkelt har del i.

Udvalget kan tilslutte sig den udbredte praksis med et alsidigt tekstudvalg af ældre og nyere, fiktivt og ikke-fiktivt formede tekster, men ønsker at understrege værdien af en rig repræsentation af litterært værdifulde tekster.

Arbejdet med den litterære analyse skal skærpe elevernes opmærksomhed over for sprog og litteratur og fremme deres muligheder for på egen hånd at videreføre et forhold til litteratur og sprog. Fiktionens særlige karakter anskueliggøres, når eleverne møder den både inden for og uden for den klassiske og kanoniske litteratur fra ældre og nyere tid. Drøftelser af litterær kvalitet, af godt og dårligt i digtning og sprog, i liv og læsning, er med til at sikre fagets bidrag til skolens overordnede målsætning. Danskundervisningen beskæftiger sig også med sagprosa, med den visuelle kultur, med film og tv, og det litterære repertoire er rummeligt og alsidigt. Glæden over sprogets udtrykskraft skal fastholdes og kombineres med indsigt i den sproglige variation, bestemt som den er af tid, sted, situation og person. Her er det også væsentligt, at der afstemt efter elevernes muligheder

og samfundets krav og forventninger sikres en tilegnelse af viden om sproglig korrekthed, sproglig variation, sproglige normer og om sproget som et system af tegn, der forbindes efter bestemte regler.

sproglige discipliner, der tidligere kan have været mangelfuldt repræsenteret, ligesom man anbefaler efteruddannelse med henblik på at styrke forståelsen af relationen mellem det sproglige og det litterære i faget.

Udvalget finder det centralt, at skolens medansvar for elevernes sproglige udvikling ikke begrænses til bestemte fag; den sproglige udvikling er grundlæggende for realiseringen af skolens målsætninger og for arbejdet i alle skolens fag; derfor er der et påtrængende behov for at styrke samtalen og samarbejdet mellem lærerne. Det er nærliggende, at dansklæreren koordinerer arbejdet.

Udvalget noterer sig, at en stigende politisk opmærksomhed på børns læse- og skrivefærdigheder har været medvirkende til et nyt folkeskoleforlig, hvorefter der etableres bindende trin- og slutmål for bl.a. danskundervisningen. Det kan bidrage til en øget faglig fokusering og skabe en større koncentration om de nødvendige mål. En sådan skærpet forståelse og indsigt grundlægges i høj grad i læreruddannelsen. En forudsætning for, at en bedre sproglig udvikling fremmes i folkeskolen, er en øget indsats for at bibringe de lærerstuderende tilstrækkelige didaktiske, pædagogiske og faglige kundskaber og færdigheder. Valg af undervisningsmetoder spiller en veldokumenteret rolle for elevernes udbytte af undervisningen.

Udvalget anbefaler, at der gøres mere for at skabe sammenhæng mellem de anvendte metoder og de mål, der skal opnås. Der er især på det læsepædagogiske område behov for at omsætte nye indsigter fra læseforskningen. Dette forudsætter en fornyet og styrket forståelse for væsentligheden af det sproglige arbejde i læreruddannelsen. I forlængelse heraf anbefaler udvalget en styrkelse af mulighederne for efteruddannelse i de

De gymnasiale UDDANNELSER

De gymnasiale uddannelser skal være almindendannende og sikre eleverne en studiekompetence, der giver dem både lyst og evne til at gennemføre en videregående uddannelse. Et velfungerende sprog er en forudsætning for både at kunne studere og blive en aktiv samfundsborger med mulighed for at deltage i den demokratiske proces.

På dette trin bliver det i stigende grad muligt at forstå sproget som bærer af identitet, kultur og værdier og som redskab til kontakt og kommunikation, ligesom en dybere indsigt i sprogets mekanisme må tilstræbes. Eleverne skal have redskaber til at analysere og beskrive den sproglige mangfoldighed, og de skal selv udvikle en udtrykssikkerhed, både mundtligt og skriftligt. Den traditionelle klassesamtale med eleverne i dialogform med læreren giver i almindelighed den enkelte et ret begrænset råderum og må ikke stå alene.

Udvalget anbefaler, at den mundtlige dimension tages op til revision, og at der fokuseres på elevens muligheder for at udtrykke sig mundtligt under kvalificeret vejledning. Viden om mundtlige udtryksformer og talegenrer må have mere plads i dansktimerne.

Det er en rimelig samfundsforventning, at eleverne efter en gymnasial uddannelse kan skrive klart, forståeligt og korrekt dansk, og at de behersker en mangfoldighed af forskellige genrer. At beskæftige sig

analytisk med både mere og mindre vellykkede tekster i forskellige genrer kan være indgangen til selv at kunne skærpe sin udtryksform.

Arbejdet med det skriftlige udtryk har sit umiddelbare centrum i danskfaget, men det er ikke kun her, den skriftlige vejledning skal foregå; det er vigtigt, at eleverne møder forventninger om et klart og forståeligt sprog i alle deres skriftlige arbejder.

Udvalget anbefaler, at arbejdet med at lære eleverne at skrive klart og forståeligt intensiveres, og at eleverne møder forventninger om sproglig korrekthed og hensigtsmæssig udtryksform i alle fag med skriftlige arbejder.

Indsigt i sprogets opbygning og funktion er en forudsætning for præcise og detaljerede analyser og for et kvalificeret arbejde med dansk og fremmedsprog. Et elementært kendskab til grammatik er en nødvendighed. Indsigt i skiftende tiders sprog, sprogbrug og stilistiske idealer kan tilvejebringes gennem et varieret tekstvalg fra de ældste tider til det dagsaktuelle stof, og et elementært kendskab til grammatik og sprogets historie kvalificerer elevernes danskfaglige arbejde.

Udvalget anbefaler, at arbejdet med sproglig opmærksomhed, sproglære og historisk, regionalt og socialt betinget sprogvariation styrkes.

Gennem danskundervisningen skal eleverne lære kyndigt at analysere litteratur ved kompetent anvendelse af en vifte af analytiske metoder. Ligesom sproglig bevidsthed og skærpet sproglig opmærksomhed er forudsætninger for den gode karakteristik, er indsigt i sprogets opbygning og historie et grundlag for den velargumenterede analyse og perspektivering af tekster.

Udvalget anbefaler, at eleverne får mulighed for at læse og opleve et så rigt udvalg af dansk og oversat udenlandsk litteratur, at de opnår et solidt litterærturkendskab og en udviklet litterær kvalitetssans, også med henblik på at styrke sansen for nuancerne i det sproglige udtryk.

Den sproghistoriske forskning har betydning, også som grundlag for de gymnasiale uddannelsers arbejde med elevernes sproglige dannelse. Universiteternes sproghistoriske forskning er i denne sammenhæng central, men i flere henseender nødlidende.

Udvalget anbefaler, at universiteter og andre relevante institutioner styrker udforskningen af dansk sprog, ældre såvel som nyere.

Forskning, VIDEREGÅENDE UDDANNELSE OG TERMINOLOGI

FORSKNING

Det klareste enkeltresultat af de ti udredninger, der på Nordisk Ministerråds Sprogpolitiske Referencegruppes foranstaltning i 2001, det europæiske sprogår, blev foretaget af Nordens sprogs status, vedrører forskning: Dette domæne er nu i betydeligt omfang overdraget til engelsk, vor tids internationale videnskabsprog. I bogen *Engelska språket som hot och tillgång i Norden* (2002), der blev skrevet på basis af de ti udredninger samt den svenske parlamentariske udredning *Mål i mun*, står der herom følgende (s. 85): “Tydligast märks det engelska språkets inflytande i dag i de stora företagen och den akademiska världen, allra mest i forskning inom naturvetenskap, medicin och teknik”.

I Pia Jarvads danske udredning *Det danske sprogs status i 1990'erne med særligt henblik på domænetab* (2001) indgår der i et omfattende kapitel om domænetab et afsnit om videnskabsens sprog. Heri påvises det, at andelen af engelsksprogede artikler og bøger er meget høj, omkring 85 %, på Forskningscenter Risø samt ved det naturvidenskabelige fakultet og det sundhedsvidenskabelige fakultet på Københavns Universitet. Jarvad skriver herom, at man kan “tale om, at domænet videnskab inden for de naturvidenskabelige-tekniske fag er tabt, og aktiviteten på dansk er så lille at det danske videnskabssprog stagnerer og dør ud (s. 110).

Ved Københavns Universitets samfundsvidenskabelige fakultet er mellem en tredjedel og halvdelen af de publicerede værker ifølge Jarvads undersøgelse på engelsk, og på det humanistiske og det teologiske fakultet er billedet omtrent det samme.

Ved det teologiske fakultet på Aarhus Universitet er videnskabsproget overvejende dansk, men knap en femtedel af de publicerede artikler var i 2001 skrevet på engelsk. I disse sammenhænge spiller det naturligvis en rolle, at videnskabens genstandsområde i betydeligt omfang er dansk. Også ved Københavns Universitets juridiske fakultet er videnskabsproget i helt overvejende grad dansk.

Gennem de ti udredninger er det således nu dokumenteret, at videnskabens sprog i Danmark og det øvrige Norden i vidt omfang er engelsk, og at dette især gælder for naturvidenskab og sundhedsvidenskab. Sundhedsvidenskabelig forskning råder dog i Danmark stadig over flere dansksprogede tidsskrifter.

Det sprogpoltiske spørgsmål er så, hvordan man skal forholde sig til denne situation. Fordelene ved at bruge engelsk er indlysende. Engelsk har i mange årtier været det dominerende sprog i den videnskabelige litteratur især på det teknisk-naturvidenskabelige område, og denne litteratur definerer en omfattende del af det begrebsapparat, som forskerne og de studerende betjener sig af. Forskningens verden er i høj grad internationaliseret. Derfor er forskning og formidling på engelsk en forudsætning for, at danske forskere kan indgå i internationale netværk – herunder få del i og tiltrække internationale forskningsmidler. Hertil kommer, at meritstrukturen i forskningsverdenen favoriserer videnskabelige resultater, publiceret internationalt og helst i prestigetunge

tidsskrifter og skriftserier, der benytter anerkendte fagfolk til at bedømme, om en artikel eller monografi kan antages eller ej. Det siger derfor sig selv, at det er værdifuldt for danske forskere at være gode til engelsk.

Men der er også ulemper ved at skrive på engelsk. Den *formidling* af videnskabelige resultater til det danske samfund, som forskerne har en demokratisk forpligtelse til at påtage sig, vanskeliggøres, og det samme gælder i nogen grad formidling på tværs af faggrænser – og på højere niveau – til andre forskere. Formidling til offentligheden på engelsk er ikke en brugbar løsning, især fordi en stor befolkningsgruppes engelsk-kundskaber er så beskedne, at dens medlemmer vil være ude af stand til at læse de formidlende tekster. Det er svært nok at følge med på dansk.

En anden ulempe er, at *kvaliteten af det videnskabelige arbejde* og arten af den forskning, der udføres, kan lide under, at forskerne ikke behersker engelsk tilstrækkeligt godt. Hvad forskning angår, er det som helhed nødvendigt at kunne trække på alle sprogets resurser; her er det afgørende at kunne udtrykke det, man vil, og ikke nøjes med at udtrykke det, man kan. Det gælder også i den type forskning, hvor formler og matematisk sprog spiller en central rolle. Forskning på dansk er således ikke blot til gavn for det danske sprog, men også for videnskaben selv. Man skal dog gøre sig klart, at en formidling på dansk kan være en nødvendig, men aldrig er en tilstrækkelig forudsætning for en lettilgængelig fremstilling.

Støtte til oversættelse og sproglig revision af videnskabelige arbejder

Det er i dag muligt at søge støtte fra Statens Humanistiske Forskningsråd til oversættelse af artikler og afhandlinger, typisk fra dansk til et fremmedsprog, og til sproglig revision af manuskripter, som forfatteren selv har skrevet på et fremmedsprog.

Støtte til oversættelse eller revision af et bogmanuskript, som endnu ikke er antaget, kan i første omgang kun gives til dele af manuskriptet: titelblad, indholdsfortegnelse, indledning og et prøvekapitel. Antages manuskriptet til udgivelse, kan man derefter søge om støtte til oversættelse eller revision af resten af manuskriptet.

Rådet giver kun støtte til oversættelse til et enkelt udenlandsk sprog, fortrinsvis et hovedsprog. Indtil nu er alle ansøgninger, der opfylder kravene, blevet imødekommet.

Kurser i akademisk engelsk

Eksempelvis udbyder Københavns Universitet kurser i 'Academic Writing in English for Health Science PhD Students'. Målet for kurset er at forbedre den ph.d.-studerendes evne til at skrive akademisk engelsk, hvilket kan gøre det lettere at få publiceret de videnskabelige artikler. Som led i ph.d.-uddannelse tilbyder flere universiteter og forskerskoler kurser i akademisk engelsk.

Endelig er det værd at nævne, at valget af videnskabsprog kan være styrende for, hvilken type forskning der bliver produceret. I et kapitel om videnskab og modersmål i bogen *Videnskab og Værdier* (Historisk-filosofiske Skrifter 25, red. Kirsten Hastrup, 2002) anfører professor Per Øhrgaard således, at en bog, han skrev på dansk om Goethe, kun kunne være blevet skrevet på dette sprog. Havde han skrevet den på et andet sprog, var der kommet en anden bog ud af det, en bog uden de danske, sproglige og kulturelle, referencer.

Det hører med til et kultursprog, at sproget også benyttes som videnskabsprog. Hvis dansk fortsat skal kunne bruges i fagligt krævende sammenhænge, er der brug for sprogpoltiske foranstaltninger, der følger en dobbeltsporet strategi, hvor dansk styrkes, uden at engelsk eller andre relevante fremmedsprog udgrænses eller nedprioriteres som videnskabs- og forskningssprog. Nøgleordet er *parallelsproglighed*. Ledetråden i en sådan strategi er at sikre kvaliteten i forskning (og uddannelse) og samtidig tilgodesee videnskabens demokratiske forpligtelse. Med andre ord at arbejde for, at der til den offentlighed, der nu engang primært anvender dansk, også findes tilgængeligt materiale, som kan gøres til genstand for tilegnelse og evt. efterfølgende demokratisk debat, hvor deltagelse ikke betinges af fremmedsproglig kompetence. Hermed fremmes udbredelsen af forskning og videnskabelige resultater, hvorved den demokratiske debat beriges og stimuleres, og videnskaben bidrager til oplysning af samfundet gennem andre kanaler end uddannelse og forskningskommunikation.

Her følger en række forslag til, hvad der kan gøres:

Udvalget anbefaler, at formidling af videnskabelige resultater på dansk styrkes. Forskerne bør af de ansvarlige forskningsinstitutioner ansøres til ikke at forsømme formidlingssiden af deres virke. Det kræver, at det også i forskningskredse gøres mere meriterende på sagligt grundlag at formidle videnskab, end det er i dag, ligesom det er en forudsætning, at der foreligger tidsskrifter, hvori artiklerne kan publiceres. Det kan tillige overvejes på uddannelses- og forskningsinstitutioner at indstifte priser for god faglig formidling på linje med universiteternes undervisningspriser.

Idealsituationen er den, at forskeren med jævne mellemrum påtager sig selv at formidle sine resultater i en tilgængelig form. De forskere, der gør det, kan hævdes i en universitetsammenhæng at have meriteret sig bredere end de forskere, der alene formidler til andre højt specialiserede forskere. Med den nye universitetslov er der sat fokus herpå. Det fremgår af loven, at universitetet som central viden- og kulturbærende institution skal udveksle viden og kompetencer med det omgivende samfund og tilskynde medarbejdere til at deltage i den offentlige debat. Universiteternes samfundsmæssige forpligtelse til at formidle understreges også ved, at det fremgår, at universiteterne aktivt skal deltage i udveksling af viden og kompetencer på gensidig basis med en stor kreds af aktører, organisationer, myndigheder, offentlige og private virksomheder mv.

Med det formål at styrke formidling om forskning har videnskabsministeren i maj 2003 nedsat en tænketank om forståelse for forskning. Tænketanken skal arbejde for at udbrede og nuancere forståelsen af forskningens betydning for samfundet, virksomhederne og den enkelte borger. I sit arbejde skal tænketanken blandt andet præsentere forslag til nye måder at nå en bredere del af befolkningen, fx gennem afvikling af 'Forskningens Dag'. Desuden skal tænketanken komme med indspil til Videnskabsministeriet med henblik på at formulere en politik for formidling af forskning.

Der skal gives tilbud om professionel oversættelse af videnskabelige arbejder fra dansk til engelsk eller et andet stort fremmedsprog.

Udvalget tilslutter sig Kulturministeriets Forskningsudvalg, som i sin handlingsplan for Kulturens Forskning 2001-2004 anbefaler, at dansk

styrkes som videnskabssprog ved oversættelse af dansksprogede publikationer til relevante internationale sprog. Heri bør indgå, at der gives doktorander tilbud om at få oversat deres afhandlinger, fx ved en genoplivelse af Rask-Ørsted-Fonden.

Men det er også af væsentlig betydning, at danske forskere bliver bedre til engelsk og andre relevante fremmedsprog og publicerer på fremmedsprog. I særlige tilfælde vil man med fordel kunne gå den modsatte vej og give støtte til, at en afhandling af en dansk forsker oversættes fra fremmedsprog til dansk.

Efter bestemmelserne spiller det enkelte universitet og den enkelte sektorforskningsinstitution en central rolle for, hvordan der foretages en prioritering på området. Eksempelvis fremgår det af ph.d.-bekendtgørelsen, marts 2002, at institutionerne selv fastsætter regler for, på hvilket sprog afhandlingen og et resumé heraf kan være affattet. Det fremgår ligeledes af den nye universitetslov, at universiteterne skal deltage aktivt i udveksling af viden med videninstitutioner i ind- og udland. De danske universiteter har i deres rapport om sprogpolitik også sat fokus på betydningen af at gøre en større indsats for at styrke forskerstuderendes evne til at formidle på både dansk og engelsk.

Hvis mange forskere ønsker deres afhandlinger oversat, kan udgifterne blive betragtelige; men en sådan foranstaltning vil være til gavn ikke blot for dansk som videnskabssprog, men også for videnskaben selv. Forskere har ofte bedre forudsætninger for at gennemføre en kompliceret fremadskridende argumentation på deres modersmål end på et fremmedsprog; på nogle felter kan der dog opstå terminologiske oversættelsesproblemer. Hertil kommer, at et videnskabeligt

arbejde, der er sprogligt korrekt, har bedre chancer for at blive antaget til udgivelse og for at slå igennem end et, der er skrevet på et nødtørftigt engelsk.

Ved hjælp af udtræk fra ph.d.-registret har Ministeriet for Videnskab, Teknologi og Udvikling foretaget en kort beskrivelse af udviklingen i anvendelsen af dansk eller fremmedsprog ved forfattelsen af ph.d.-afhandlinger i perioden 1994-2001. Fremmedsproget er i langt de fleste tilfælde engelsk.

På de tekniske og naturvidenskabelige uddannelser har andelen affattet på andre sprog end dansk i hele perioden ligget meget højt. På det tekniske område har andelen i gennemsnit været på over 90 %. Naturvidenskab lå også på et tilsvarende meget højt niveau i 1994 og 1998.

På humaniora er det fortsat næsten 3/4, der skriver deres ph.d.-afhandling på dansk. Også her ser der dog ud til at være en stigende tendens til at skrive på et andet sprog end dansk.

Langt den mest markante tendens ses inden for samfundsvidenskaberne. Hvor det i 1994 kun var ca. 1/3, der skrev på et andet sprog end dansk, var andelen i 2001 steget til ca. 2/3.

Det bemærkes, at registreringen af titler på dansk og udenlandsk ikke i sig selv garanterer, at den pågældende afhandling er affattet på samme sprog.

Udvalget anbefaler, at doktorafhandlinger, herunder ph.d.-afhandlinger, skrevet på et fremmedsprog skal ledsages af en mere udførlig sammenfatning på dansk end den, der stilles krav om i dag. Det anbefales ligeledes, at afhandlinger skrevet på dansk bør ledsages af en mere udførlig sammenfatning på det relevante hovedsprog end den, der stilles krav om i dag.

I dag anvendes der inden for forskningen *bibliometriske metoder*, dvs. metoder til at bestemme, hvor ofte der bliver refereret til en forsker og hans/hendes værker. Optagelse af en artikel i prestigetunge tidsskrifter og skriftserier udløser alt andet lige flere citater end optagelse i mindre prestigetunge, og dansksprogede tidsskrifter og skriftserier rangerer i denne forbindelse lavt. Det er af stor betydning, at danske forskere markerer sig i førende internationale tidsskrifter, og at de fremstår som værdifulde samarbejdspartnere. Men det er også vigtigt, at der publiceres videnskab – ikke kun videnskabsformidling – på dansk, fx om danske/nordiske emner inden for sprog, litteratur, kultur og

TABEL I.

Antallet af titler på dansk og udenlandsk på samfundsvidenskaberne

Samf	1994	1998	2001
Dansk	37	43	30
Udenlandsk	18	42	51
Uden titel	1	7	16
	56	92	97
Fordelingen dansk udenlandsk			
Dansk	67 %	51 %	37 %
Udenlandsk	33 %	49 %	63 %

TABEL 2.

Antallet af titler på dansk og udenlandsk på humaniora

Hum	1994	1998	2001
Dansk	44	69	38
Udenlandsk	9	26	15
Uden titel	0	12	43
	53	107	96
Fordelingen dansk udenlandsk			
Dansk	87 %	73 %	72 %
Udenlandsk	17 %	27 %	28 %

TABEL 3.

Antallet af titler på dansk og udenlandsk på civilingeniøruddannelsen

Tek	1994	1998	2001
Dansk	17	19	8
Udenlandsk	175	139	173
Uden titel	3	15	3
	195	173	184
Fordelingen dansk udenlandsk			
Dansk	9 %	12 %	4 %
Udenlandsk	91 %	88 %	96 %

TABEL 4.

Antallet af titler på dansk og udenlandsk på naturvidenskab

Nat	1994	1998	2001
Dansk	21	14	42
Udenlandsk	139	183	146
Uden titel	0	7	13
	160	204	201
Fordelingen dansk udenlandsk			
Dansk	13 %	7 %	22 %
Udenlandsk	87 %	93 %	78 %

historie. Dansk skal fortsat kunne bruges i videnskabelige sammenhænge.

Inden for domænet videnskab er der ligesom inden for en række andre domæner brug for at indføre *paral-
lelsproglighed*. Målet er at sikre, at der bruges dansk, ikke i stedet for, men ved siden af vor tids internationale hjælpesprog.

I den sammenhæng skal også støtten til dansksprogede fagtidsskrifter nævnes. Støtten til sådanne tidsskrifter er med til at opretholde et dansk domæne inden for de forskellige videnskabelige fag, og i mange tilfælde kan støtte til nye tidsskrifter være med til at hindre domænetab på et delområde eller ligefrem medføre domæneindvinding.

Udvalget anbefaler, at støtten til dansksprogede fagtidsskrifter udbygges.

VIDEREGÅENDE UDDANNELSE

I de videregående uddannelser undervises der i stigende grad på engelsk, hvilket især er udtalt på de forskningsbaserede uddannelser. Universiteter, centre for videregående uddannelse (CVU'er) samt erhvervsakademier har dermed fulgt op på den gældendepolitiske flerårsaftale for deres videregående uddannelse, hvor internationaliseringen er et af de områder, institutionerne skal styrke for de økonomiske midler, der er stillet til rådighed som led i den politiske aftale. Som led i bestræbelserne på at styrke den internationale profil benytter man engelsk ikke blot på masteruddannelserne, men også på kandidatuddannelserne. Mens det

for en halv snes år siden især var handelshøjskolerne merkantile uddannelser, der var engelsksprogede, er det nu også uddannelserne ved landets øvrige universiteter, frem for alt de naturvidenskabelige. I løbet af de sidste to år er denne udvikling gået så hurtigt, at dansk på det naturvidenskabelige område viger som undervisningssprog til fordel for engelsk. Her er der behov for at følge nøje med i udviklingen og for at bremse de mest ekstreme tilløb til anglicisering, hvis ikke der synes at være relevante begrundelser herfor. Hovedparten af de danske kandidater skal virke i en dansksproget sammenhæng, men en del forventes også at skulle tage ophold eller søge job i udlandet.

CIRIUS², der er en selvejende institution under Undervisningsministeriet, gennemførte i efteråret 2001 en spørgeskemaundersøgelse omfattende samtlige videregående uddannelsesinstitutioner, dvs. erhvervsakademier, CVU'er og universiteter. Undersøgelsen havde til formål at afdække brugen af engelsk som undervisningssprog. På baggrund af undersøgelsens resultater blev der oprettet en database, som siden er blevet ajourført en gang årligt, og hvor institutionerne fra 2003 løbende har kunnet ajourføre oplysningerne online. Databasen findes på CIRIUS' engelske hjemmeside (www.ciriusonline.dk/eng/), der henvender sig til udenlandske studerende.

Det fremgår af databasen, at der p.t. i alt er ca. 120 uddannelser, der udbydes på engelsk. Hovedparten af disse uddannelser udbydes på universitetsniveau (M.Sc./MA: ca. 80 og B.Sc./BA: ca. 10). De fleste af uddannelserne har ordinære forløb, som

2. CIRIUS har til formål at fremme internationaliseringen af uddannelsessystemet.

enten udbydes på dansk og i et parallelt engelsk forløb eller udelukkende som engelsksprogede forløb. Hvis undervisningen i et fag er foregået på et fremmedsprog, aflægges prøven på dette sprog. Institutionen kan dog fravige denne regel, hvis eksaminanden ønsker at aflægge prøven på dansk.

For kandidatuddannelserne ses udviklingen tydeligst ved Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (KVL), hvor man har vedtaget en strategi for internationalisering, og hvor en af målsætningerne lyder således: "Inden år 2010 skal engelsk være det primære undervisningssprog for alle kandidatuddannelser, hvor det er relevant." (Den Kgl. Veterinær- og Landbohøjskole 2000: 8).

Nogle af KVL's kandidatuddannelser er allerede nu engelsksprogede, og flere engelsksprogede uddannelser er i støbeskeen. Hertil kommer, at de studerende på de kandidatuddannelser, der endnu er dansksprogede, også får undervisning på engelsk.

Ved Danmarks Tekniske Universitet (DTU) har man endnu ikke vedtaget en sprogpolitisk strategi, men man forventer, at udviklingen vil blive som ved KVL. Ved DTU udbyder man i dag 13 forskellige kandidatuddannelser på engelsk, og i over halvdelen af kursusfagene foregår undervisningen på engelsk.

Ved Aalborg Universitet er der 29 engelsksprogede linjer og specialiseringer på det naturvidenskabelige fakultet. Universitetet arbejder på at udarbejde en sprogpolitisk strategi, der også skal skabe internationalisering på hjemmefronten, således at de danske studerende i fællesskab med udenlandske følger engelsksproget undervisning.

Ved Handelshøjskolen i København er 13 uddannelser i dag på engelsk:

3 bacheloruddannelser, 5 kandidatuddannelser og 5 masteruddannelser. På bacheloruddannelserne undervises ca. 10 % af de studerende nu på engelsk, på kandidatuddannelserne 16-17 % og på masteruddannelserne over 50 %. På næsten en tredjedel af de økonomiske og samfundsvidenskabelige uddannelser undervises der udelukkende på engelsk.

Ved Syddansk Universitet (SDU) og Københavns Universitet (KU) foregår undervisningen hovedsagelig på dansk. Ved SDU påtænker man dog at styrke den engelsksprogede side af uddannelserne, og man vil tage stilling til, om det skal være et krav til alle lærere, at de kan undervise på engelsk. Ved Geografisk Institut på KU underviser man på engelsk, hvis der er udenlandske studerende på holdet, og her vurderer institutlederen, at lærere, der ikke vil undervise på engelsk, kommer til at se sig om efter andet arbejde.

Et argument til støtte for ikke at undervise på dansk er, at man gerne vil tiltrække udenlandske bachelor-, kandidat- og ph.d.-studerende. Et andet er at tilbyde internationale uddannelser for interesserede danske studerende. Begge disse mål er naturligvis velbegrundede og bør tilgodeses, men konsekvensen af at fravælge dansk konsekvent er nødvendigvis, at dansk svækkes som universitært undervisningssprog, og at lærere, forskere og studerende må binde psykisk energi ikke blot i forståelsen af det faglige indhold, men også i den sproglige bearbejdelse.

I de uddannelser, hvor undervisningssproget hovedsagelig er dansk, er lærebogsmaterialet i vid udstrækning på engelsk, ikke blot inden for naturvidenskab, teknisk videnskab og sundhedsvidenskab, men også inden for samfundsvidenskab og

humaniora. Under henvisning hertil og til internationaliseringen vælger fx en del statskundskabsstuderende at skrive deres speciale på engelsk. Men omkostningen herved må nødvendigvis ofte være, at *det faglige niveau synker*. Det er nemlig en fejltagelse at tro, at engelsk i modsætning til andre fremmedsprog er noget, universitetsstuderende bare kan. Det kræver en mangeårig, stor arbejdsindsats at lære et fremmedsprog så godt, at man kan udtrykke sig korrekt, præcist og nuanceret på det, og det gælder også for et sprog, der er nært beslægtet med dansk som engelsk. Selv engelskstuderende behersker engelsk betydeligt dårligere end deres modersmål. Det skal tilføjes, at argumentet om international udbredelse af universitetsspecialers resultater er forholdsvis svagt: Kun i et mindretal af tilfælde er disse resultater så betydningsfulde, at der er behov for at få dem bragt videre til udlandet.

En omkostning, der er forbundet med at vælge engelsk som universitært undervisningssprog, er, at undervisning på engelsk kan få afsmittende virkning på gymnasiale uddannelser. Risikoen herved er, at det faglige niveau sænkes, fordi hverken eleverne eller deres lærere i almindelighed behersker engelsk tilstrækkelig godt.

Også inden for domænet videregående uddannelse er der behov for at indføre *parallelsproglighed*. Målet må være at sikre, at der i de uddannelser, hvor engelsk nu vinder terræn som undervisningssprog, fx de naturvidenskabelige, fortsat også undervises på dansk.

Rektorkollegiet nedsatte medio 2002 en arbejdsgruppe med repræsentanter for en række danske universiteter med det formål at diskutere, hvorledes det enkelte universitet kan definere en sprogpolitik som en integreret del af universitetets inter-

nationaliseringspolitik. En rapport med anbefalinger er udsendt marts 2003 og findes på Rektorkollegiets hjemmeside (<http://www.rks.dk/sider/internationalt/Sprogpolf.pdf>). Det har ikke været hensigten fra Rektorkollegiets side at etablere en egentlig fælles sprogpolitik for de højere læreanstalter, men i stedet at problematisere emnet, således at den enkelte institution kan formulere sin egen sprogpolitik med skyldig hensyntagen til institutionens karakter og særegenhed. Udvalgets anbefalinger omfatter en generel oprustning af de danske universitetsstuderendes sproglige kompetencer i såvel dansk som fremmedsprog. Rapporten fra rektorkollegiet anbefaler også, at universiteterne skal gå i dialog med ungdomsuddannelserne, og at universiteterne klargør deres forventninger til de studerendes danskkundskaber, når de starter på universitetet.

Rektorkollegiet vil til efteråret komme med et samlet oplæg om internationalisering på de 12 universiteter, hvor sprogpolitikken også vil blive behandlet.

Når man skal vurdere, hvad der i universitetsuddannelser er en hensigtsmæssig balance mellem undervisning på dansk og på engelsk, må man ikke glemme, at langt de fleste studerende efter endt uddannelse skal arbejde i en dansk sammenhæng. Universitetet er ikke blot til af hensyn til forskningen, men skal uddanne studerende til at varetage en lang række andre ansvarsfulde poster i samfundslivet. I den sammenhæng er det vigtigt at kunne udtrykke sig om sit fag på dansk og kunne anvende danske termer, jf. nedenfor om terminologi.

Udvalget anbefaler, at dansk ud fra den betragtning sikres en placering i de videregående uddannelser som hovedsproget i undervisningen.

Udvalget anbefaler tillige, at både almene samfundshensyn og forskningsinteresser inddrages i universiteternes sprogpolitik og sproglige praksis.

TERMINOLOGI

Et sprog, hvis fagsproglige grundelementer (terminologierne) ikke løbende videreudvikles eller ligefrem vanrøgetes, bliver – set ud fra en kulturel og ikke mindst faglig synsvinkel – til et lemlæstet eller ufuldstændigt sprog, der ikke længere kan sikre kommunikationen på alle områder og niveauer.

Anvendelsen af et fagligt ’erstatningssprog’, fx engelsk, vil betyde, at alle, også de vordende medlemmer af et fagfællesskab, skulle beherske dette erstatningssprog fuldt ud, hvilket ikke uden videre kan forudsættes. Endvidere vil vidensformidling til store dele af det øvrige sprogsamfund hæmmes betydeligt, hvorved den demokratiske ret til adgang til viden krænkes, og den demokratiske ret til adgang til viden bliver vanskeligere at indløse, end det i forvejen er tilfældet.

Ydermere er det en kendsgerning, at kultur og sprog (herunder fagsprogene) ikke lader sig skille fra hinanden. Heraf følger, at et dominerende erstatningssprog efterhånden også vil komme til at dominere et samfunds faglige kultur og derved nedbryde den nævnte enhed, hvilket i yderste konsekvens fører til en ensretning i kultur og faglig tænkning. Den frugtbare dialektik mellem forskellige kultursamfund er stærkt indskrænket eller ligefrem umuliggjort.

En bæredygtig sprogpolitik, der også tager tilbørlig højde for terminologi-planlægning, vil tilstræbe, at nationalsprogets faglige kommunikationsmidler er lige så veludviklede som

’erstatningssprogets’. Det vil føre til en frugtbar sproglig parallelisme, der på den ene side vil fremme den faglige kommunikation hen over sproggrænser, og på den anden side også vil sikre nationalsprogets funktionsdygtighed.

Udvalget anbefaler, at der igangsættes et terminologisk udredningsarbejde, der kan give overblik over forholdet mellem dansksproget og fremmedsproget terminologi inden for centrale fagområder.

I 1990’erne var ca. 4.000 specialiserede danske forskere i stand til at formidle deres stof i en tilgængelig form i Den Store Danske Encyklopædi. Ifølge flere af skribenterne var det stimulerende igen at formidle på dansk, også fordi stoffet fremtrådte for dem i en ny skikkelse. Det kan altså stadig lade sig gøre at formidle en mangfoldighed af faglige specialområder på dansk. Men skal det fortsat kunne lade sig gøre, må der være et forum for offentliggørelse. Både af hensyn til den dansksprogede fagterminologi og af hensyn til folkeoplysningen kan det anbefales, at arbejdet videreføres.

Udvalget anbefaler, at det offentlige erhverver eller i en årrække køber sig til en licens på de digitale rettigheder til Den Store Danske Encyklopædi. Satsningen skal føre til et stadig vedligeholdt onlineleksikon med en ajourført dansksproget fagterminologi og med relevante links til pålidelige supplerende informationskilder.

Der er brug for at finde løsninger på, hvordan dette og et fagligt ambitiøst udvalg af fagbøger, ordbøger og leksika kan gøres tilgængelige via internettet på en måde, der er forenelig med forretningsmæssige og konkurrencemæssige hensyn.

Medier

De trykte og elektroniske medier, herunder internetmedier, er i løbet af det 20. århundrede blevet en stadig vigtigere kilde til udvikling og forandring af sproget. Mens digtning og essayistik tidligere kunne sætte sig tydelige spor, er det i dag især medierne, der sætter den sproglige dagsorden, vel at mærke i et mediebillede, der i stigende grad præges af intensiveret international konkurrence. Det er derfor vigtigt at sikre de dansksprogede medier rammer og vilkår til at tage konkurrencen op og muligheder for at kunne forny sig, så alle har adgang til god kvalitet inden for alle medieformer. Sådanne hensyn søges også tilgodeset gennem de såkaldte public service-bestemmelser.

Mediernes ansvar for dansk sprog forpligter, og selv om der ofte med rette lyder klager over uprofessionel korrekturlæsning, sprogligt sjuks, utydelig udtale, grove sprogfejl, klicheer, dårlig oplæsning og elendig tekstning på tv, er det generelle indtryk, at flere dagblade, de fleste større ugeblade og enkelte tv-stationer udfolder bestræbelser på at leve op til forventningerne om hensigtsmæssig og korrekt sprogbrug. Både aviser og public service-kanaler i radio og på tv forholder sig åbent til sprogkritik fra mange sider og synes at være indstillet på at bidrage til et godt nutidssprog, der kan styrke den frie demokratiske debat og formidlingen af nyheder og analyser af alle samfundsspørgsmål til danskerne. Men der kan stadig arbejdes mere

systematisk med såvel mundtlig som skriftlig sprogbrug.

Det er derfor væsentligt, at aviser, public service-kanaler og internet-medier i fremtiden intensiverer deres arbejde med at fremme sproglig kvalitet. Danmarks Radio har i forbindelse med sine vedtægtsmæssige forpligtelser over for dansk sprog udarbejdet en sprogpolitisk handlingsplan, der spænder fra daglig sproglig efterkritik over stemmetræning, synliggørelse af sprogarbejdet i DR, anerkendelse af medarbejderes sproglige indsats og til orientering i hele organisationen om DR's sproglige ansvar.

Udvalget anbefaler aviser og public service-kanaler at arbejde mere systematisk med sprogbrug og sprogkritik og tage initiativer til at holde diskussionen om dansk sprog levende blandt medarbejdere og forbrugere.

Inden for medier, forskning og erhvervsliv er det karakteristisk, at virkningsfulde indsatser til gavn for dansk sprog finder sted der, hvor organisationer og institutioner reflekterer over deres sproglige og sprogpolitiske opgaver, formulerer holdninger og udarbejder handlingsplaner, der er gennemskuelige for ledelse, medarbejdere og forbrugere. Udarbejdelsen af sprogpolitiske handlingsplaner er ikke nødvendigvis forbundet med store omkostninger for den enkelte institution; men de kan vise sig at være særdeles nyttige og gavnlige i organisationens daglige arbejde. Det hele står og falder imidlertid ikke med formuleringen af handlingsplaner, men det afgørende er, om sådanne initiativer følges op af aktiv sprogrøgt i daglig praksis. Det drejer sig ikke om at udstede restriktioner og udøve sprogrensning, men om simpelthen at øge eftertanken over sproglige valg og intentioner og sikkerheden i at finde præcise, korrekte og dækkende udtryk.

I DR's sprogpolitiske handlingsplan finder man en klar og vel tænkt målsætning, som kunne tjene som inspiration også for andre medier: "DR's udgangspunkt for sprogarbejdet er, at det danske sprog ikke skal forsvares og værnes ved at bygge mentale bastioner og læhegn for at holde fornyelsen og den udenlandske påvirkning af sproget ude. Det danske sprog skal derimod styrkes i DR's udsendelser gennem en aktiv indsats for at udvikle og anvende dets substans og virkemidler på en levende og offensiv måde".

Dansksprogede medier styrkes på to måder: dels gennem et alsidigt og sprogligt hensigtsmæssigt udbud, dels gennem en styrkelse af befolkningens læsefærdigheder. Det er vigtigt, at vi i Danmark faktisk er i stand til som forbrugere at benytte os af aviserne og public service-kanalernes tilbud. Danske medier kan desuden spille en særlig rolle ved at medvirke til, at flygtninge og indvandrere lærer det danske demokrati at kende og kan bruge medierne i deres tilegnelse af dansk sprog og som led i deres forståelse af det danske samfund.

Udvalget anbefaler, at alle medier, trykte såvel som elektroniske, intensiverer arbejder for at skabe øget sproglig opmærksomhed og på den ene side respekt for sproglig korrekthed og på den anden side forståelse for sproglig variation bestemt af alder, region, dialektal, social og etnisk baggrund. Sproglige handlingsplaner skal følges op af efterkritik og arbejde med sproglig kvalitetsudvikling.

Det er utilfredsstillende, at mellem 15 og 20 % af grundskolens elever efter 9. klasse ikke er i stand til at læse og skrive dansk på et acceptabelt niveau. Det forhold gør en særlig indsats nødvendig i læreruddannelsen og i skolens arbejde med læsning. Også danske medier kan gøre en indsats.

Udvalget anbefaler, at danske dagblade søger at udgive en læsevenlig avis, specielt beregnet for usikre læsere. Her kunne man i kort form og uden nedladende forenkling prøve at fremstille dagens væsentlige nyheder i en tilgængelig form.

Udvalget anbefaler endvidere, at der udformes en daglig netavis for usikre voksne læsere.

Resultatet af sådanne initiativer kunne være, at flere svage læsere læste mere og dermed blev bedre læsere. Fravalg af læsning svækker læsefærdigheden.

Der er ingen tvivl om, at børn og unge i dag får en stor del af deres kulturelle oplevelser igennem nye digitale kunstformer og computerspil, hvor sproget spiller en ikke uvæsentlig rolle. Mange af disse kunstformer og multimedieprodukter er ikke tilgængelige på dansk.

Udvalget anbefaler, at der ydes støtte til udvikling af lodige dansksprogede multimedieprodukter for børn og unge.

Danske aviser og public service-kanaler har i de senere år formået at udvikle samspillet mellem den trykte og digitale nyhedsformidling. De digitale mediers relation til andre medier og deres betydning i hverdagen er voksende. Det er en banal, men uomgængelig kendsgerning, at internettets rolle for udveksling af information og kulturelle oplevelser bliver større og større. Både kunstnere, forskere, pædagoger og erhvervsliv bruger internettet til mange typer af formidling og til at udforske forholdet mellem ord, billede og lyd. Fra mange sider af samfundslivet peges der på, at der er behov for at sikre, at internettets formidling af viden og information på dansk fremmes. Hvis ikke den viden og kultur, der skabes

i Danmark, bliver langt mere synlig og tilgængelig digitalt, taber dansk sprog et af nutidens og den nære fremtids store domæner. Der er brug for at finde løsninger på, hvordan et udvalg af fagbøger, ordbøger og leksika kan gøres tilgængelige via internettet på en måde, der er forenelig med forretningsmæssige og konkurrencemæssige hensyn. Det er her meget vigtigt, at der ikke skabes en slags "statsautoriseret" internetviden, men at der er adgang til relevant og opdateret, autoritativ information inden for alle vidensområder på dansk.

Der er også brug for at støtte og fremme en udvikling af dansksprogede multimedieprodukter inden for undervisning, forskning og kunst.

Udvalget anbefaler, at det danske sprog på nettet støttes gennem tilgængeliggørelsen af relevante og pålidelige informationskilder. Udvalget anbefaler endvidere, at omsorgen for korrekt dansk sprogbrug og terminologi i sådanne netbaserede databaser styrkes.

Flere af de store danske dagblade har en daglig spalte under overskrifter som "Sproget" og "Sproghjørnet". Her kan læserne få oplysning om alt fra faste vendingers betydning og historie til stavemåder og sproglig smag og behag. Den korte daglige spalte viser, at de store dagblade og deres læsere er optaget af sprog og sprogbrug. Også Danmarks Radio har interesseret sig for at belyse sproglige emner og skabe debat om sprog i vekslende korte, men meget oplysende programmer. Mange aviser underholder desuden deres læsere med konkurrenternes sprogfejl eller med ufrivillig sproglig komik i reklamer og læserbreve. De små indslag og de daglige sprogspalter er eksempler på en stiltfærdig sprogdebat, hvis

betydning ikke skal underkendes. Medierne sender her signaler om, at de er sig et sprogligt ansvar bevidst. I dagbladet Politiken kunne læsernes redaktør Niels Nørgaard fortælle om en debat mellem de skrivende medarbejdere om brugen af engelske overskrifter. Diskussionen foranledigede chefredaktøren til forsigtigt at konkludere, at det er bladets sprogpolitik ikke at bruge engelsk sprog i overskrifter, forklare engelske udtryk på dansk og i øvrigt bekæmpe alle former for uforståelighed! (Politiken, d. 10.5., 2003).

Både de trykte medier og radio og tv påvirker og danner vores sprogbrug. Her bliver der skabt normer for skrift og tale, og med den voksende nyhedsstrøm og den skærpede konkurrence om læseres, seernes, lytteres og internetsurfernes interesse er det ofte den frække og slående sprogbrug, der skal fange opmærksomheden, sælge aviser og få seerne at blive på kanalen. Den stadig mere pointerede sprogbrug skaber mange sjove vendinger og nye talemåder, som når aviserne efter en dansk sportstriumf prøver at overgå hinanden i påhit og brandere på deres “spisesedler”. “Vognmandsbyen i overhalingsbanen” hed det i Ekstra Bladet (18.5., 2003), da Anja Andersens damehold fra Slagelse vandt EHF-cuppen. Man prøver – med større og mindre held – at appellere til læsernes forkærlighed for den skæve metafor, bogstavrimet og en hakkende rytme på en måde, der kan ligne rap-teksternes hurtige leg med sproget.

Jyllands-Posten d. 25.2., 2003, “Sproget”, Kunst og Kultur side 4

Af Hans Jakob Nielsen

SPØRGSMÅL fra L.Y., Galten: *Der er i familien delte meninger om, hvad forfordelt betyder. Får den, der bliver forfordelt, for meget eller for lidt?*

SVAR: Man skal bruge ordet med varsomhed, hvis man vil undgå at blive misforstået, for det kan betyde begge dele. Engang fik en person, der blev forfordelt, en mindre andel af noget, end der kunne tilkomme ham. Men i dag kan udtrykket også betyde enten få mere, end vedkommende har krav på, eller få for stor en andel i forhold til andre. Forfordele stammer fra tysk *vervorteilen* og har været kendt herhjemme siden 1500-1700-tallet.

Kunstens SPROG

Det danske sprog er også kunstens sprog. Litteratur, dramatik og filmkunst på dansk er kulturværdier, der er af betydning for alle danskere og er et af Danmarks bidrag til verden af i dag. Det danske sprogområde er lille, men dansksproget kunst har fremmet ny erkendelse, nye udtryksformer og nye tanker i og uden for Danmark. Kunsten kan skabe forbindelse mellem mennesker, gøre os i stand til at se det personlige liv i en større sammenhæng og dermed fremme forståelsen for andre menneskers tilværelsesproblematik og kulturelle identitet.

Den dansksprogede kunst befinder sig i en skærpet konkurrence med nye medieprodukter og stærke internationale producenter både inden for litteratur, film og scenekunst. Den dansksprogede kunsts høje kvalitet gør det muligt at gøre sig gældende, men netop fordi vi er et lille sprogområde, er der i særlig grad brug for statslige midler til fremme af ny litteratur, dramatik og film, af samarbejdet mellem kunstarterne og af præsentationen af den dansksprogede kunst internationalt.

Udvalget anbefaler, at det danske kunststøttesystem fokuserer på sine muligheder for at fremme den bedste kunst gennem en profilering af hver enkelt af kunstarterne, gennem samarbejde mellem kunstarterne og gennem international formidling og udveksling.

Mens litteratur, dramatik og film tidligere var vigtige kilder til fornyelsen af sproget, har aviser, tv, radio og internettet i dag en afgørende indflydelse. Men nutidens sprogkultur er også sammensat, og sproglig fornyelse og dannelse kommer både fra journalistik, politik, erhvervsliv og hele den subkulturelle jungle.

Det høje tempo for udveksling af information giver sproget ny bevægelighed og lader sproglige subkulturer opstå og hastigt uddø, når teknologien forældes og trends skifter. Den dansksprogede kunst er en særlig mulighed for at udvikle og fastholde det danske sprogs kvaliteter, give rum for eftertanken over sproget, dets kræfter og muligheder i et hastigt flimrende mediebillede.

LITTERATUR

Fra Ludvig Holberg, Schack Staffeldt, Søren Kierkegaard og H.C. Andersen til Karen Blixen, Dan Turèll og Michael Strunge har forfattere hver på deres måde gjort dansk til et sprog, det er godt at skrive, godt at tænke gennem og godt at bruge til at fortælle om det moderne menneskes livsverden. Historien om disse forfatterskaber viser tillige, at mange og forskelligartede sproglige kilder kan forbinde sig. Ludvig Holberg talte norsk og søgte at fremme et fælles dansk-norsk skriftsprog, den tysksprogede Schack Staffeldt valgte at skrive på dansk i sin betagelse af netop dette sprogs udtryksmuligheder. Kierkegaards på en gang kompakte og rytmiske sprog voksede ud af den tyske filosofis mest avancerede traditioner, mens H.C. Andersen førte mundtligheden ind i skriftsproget. Karen Blixens debuterede på engelsk og skrev inspireret af såvel engelsk litteratursprog som gammelkøbenhavnske udtryksformer, og hos

Dan Turèll kunne man opleve dansk og engelsk slang udfordre hinanden. Michael Strunge var både optaget af nutidig og fortidig digterisk sprogbrug og forbandt den engelske rock- og punklyrik med dele af Oehlen-schlägers, Andersens og Grundtvigs billedsprog.

Dansk litteratur er således blevet til i en lydhørhed og en bestræbelse på at holde sproget i bevægelse og bringe erkendelse og oplevelse frem i skrift, tale og sang. Også nutidens sangtekster leverer stof til sprogets fornyelse. Steffen Brandt fra TV-2, Mogens Mogensen i samarbejde med Gasolin og Shu-bi-dua har skrevet klassikere, hvoraf flere allerede er medtaget i Folkehøjskolens Sangbog, og rappens tekstforfattere, eksempelvis Østkyst Hustlers og Malk de Koijn, leverer nye udfordringer af publikum på dansk.

LITTERATUR OG IDENTITET

Litteraturen er kulturens sproglige nervebane, der kan sætte os i stand til at se det personlige liv i en større sammenhæng og erfare et kulturelt tilhørsforhold.

I begyndelsen af det 20. århundrede bragte folkelige fortællere som Marie Bregendahl særlige sider af livet i Danmark frem i værker om brydningerne mellem det gamle og det nye almueliv og gav både samtidens og eftertidens læsere uforglemmelige billeder af et Danmark i forandringens tegn, og tidligt i det tyvende århundrede ser vi meget forskelligartede livserfaringer og tilværelses-spørgsmål behandlet i litteraturen. Det sker eksempelvis hos de næsten samtidige debutanter Hans Kirk og Knud Sønderby. Hans Kirks roman *Fiskerne* om en gruppe indremissionske Vesterhavsfiskere og deres nye

liv ved Limfjorden udkom i 1928, og Knud Sønderbys roman *Midt i en Jazztid*, der udspringer sig i en helt anden livsverden hos en på en gang desillusioneret og drømmende ung jazzgeneration, blev udsendt i 1931. Begge værker er i dag del af den danske litterære kanon, genstand for stadig nye læsninger og diskussioner. Den nyere danske litteratur har fortalt mange slags historier, givet dybe indblik i tradition og historie og skabt billeder af en verden, der stadig begynder og forandrer sig.

Forfatteren kan skærpe den almindelige opmærksomhed over for dansk sprogs udtryksmuligheder, give os nye talemåder og åbne tilværelsesdimensioner. "Ikke for fastholdere" er et udtryk, der gået ind i talesproget, uden at vi tænker over, at dets ophav er et af Klaus Rifbjergs tidlige modernistiske digte. Når man går på opdagelse i *Ordbog over det danske Sprog*, erfarer man hurtigt, i hvor høj grad talemåder, udtryk og ordforråd er formet og præget af danske forfattere, og man kan følge, hvordan udtryk glider fra digtningen ind i fællessproget til et liv, der lige så godt kan blive kort som langt. Udtrykket "blæse et stykke" har flere af de store 1800-tals-digtere taget til sig fra tysk, og det er stadig en del af sproget, mens udtryk som "fugleløs" for ustadig, som Peder Syv brugte i slutningen af 1600-tallet, er forsvundet. Den første danske digteriske skildring af den lyse nat findes hos Kingo, der i et lejlighedsdigt fra 1676 skriver om, at "den deylig Sommer-Nat saa dage-blanded er". Han bruger således et udtryk, som nutiden stadig kan forstå og se skønheden i, uden at vi hverken kan eller skal forestille os selv at bruge det. Litteratursproget kan påvirke og være med til at danne fællessproget, men det er også et sprog, der i sit historiske forløb undertiden har lukket

sig i særegne universer, hvor næsten uhørlige nuancer kan træde frem, og grænsen til det uudsigelige og ordløse udfordres og bliver følelig for læseren.

SAMSPILLET MELLEMLY VÆRKER PÅ DANSK OG OVERSÆTTELSER TIL DANSK

Erkendelsen af litteraturens betydning for kultur og sprog er tidligt kommet til udtryk i en dansk sammenhæng, og i mange århundreder er en dansksproget litteratur blevet støttet og fremmet ud fra forskellige motiver. Mens enevoldskongen ville kaste glans over sig selv og sit hof med forsirede danske vers og lejlighedsdigte, var oplysningstidens skribenter interesserede i at skabe et moderne læserpublikum, der på modersmålet kunne diskutere det fælles bedste. De søgte at tilvejebringe rammer og medier for deres nye projekter, og deres indsats præger stadig dansk kultur. Det gælder eksempelvis Ludvig Holbergs dansksprogede teater, Jens Schelderup Sneedorffs kritiske og patriotiske tidsskrift og Charlotta Dorothea Biehls følsomme breve og slidstærke oversættelser.

Der er en tradition for, at store oversættelsesarbejder og originalt litterært arbejde har virket sammen på dansk grund fra Anders Arrebos danske gendigtning af den franske du Bartas skabelsesdigt *La première Semaine* i storværket *Hexaëmeron* (1631/udgivet 1661), Birgitte Thotts Seneca-oversættelse (1658) og hendes moralfilosofiske afhandling *Om et lykkeligt liv* og Brorsons salmeoversættelser og originale julesalmer fra 1730'erne til Johannes V. Jensens gendigtning af Walt Whitmans amerikanske digte i sit moderne digtværk *Digte* 1906.

Udvalget anbefaler, at arbejdet med at styrke dansk litteratur og sprog får et

tredobbelt sigte: Man må for det første fremme den originale, nyskrevne danske litteratur og dens muligheder for udbredelse; for det andet skal tilgængeliggørelsen af ældre litteratur digitalt og i bogform støttes; for det tredje må oversættelser fra og til dansk sprog og formidlingen af dansk litteratur i en international sammenhæng støttes.

De tre hensyn hænger nøje sammen, og de kan tilgodeses igennem det kunststøttesystem, der i dag er udviklet i Danmark, især i form af lov om Statens Kunstfond, lov om Kunstrådet, lov om litteratur og i lov om biblioteksafgiften.

Det er her en forudsætning, at et godt og klart grundlag for love og ordninger fastholdes. Dansksproget litteratur og oversættelser fra og til dansk skal støttes, fordi forfattere og oversættere skaber kulturværdier, der er uvurderlige og uundværlige for nutid og eftertid. Støtten til dansk litteratur må ikke reduceres til at blive en hjælpeordning, der går på omgang efter andre kriterier end kvalitet. Kunststøtten skal tværtimod bevare og udvikle sin klart offensive og positive karakter af at være en ordning til fremme af dansk kultur og af kunstens og sprogets værdier. Den skal tjene til at give de bedste blandt ansøgende forfattere, oversættere og formidlere gode arbejdsbetingelser og højne muligheder for formidling af dansk sprogkunst.

Et vigtigt kulturmøde finder i stigende grad sted mellem dansksproget litteratur og litteratur på andre modersmål end dansk i Danmark. Nogle af de ikke-dansksprogede forfattere publicerer i udlandet, andre tilstræber at udkomme på dansk og ønsker at gøre det danske sprog til deres kunstprog og har således behov for en oversættelsesbistand eller sproglig hjælp til at præsentere danske forlæggere for værker til eventuel udgivelse.

Udvalget anbefaler, at Kunstrådet i sin tilskudsstrategi prioriterer ikke-dansksprogede forfatteres mulighed for at søge rådet om sproglig hjælp og oversættelsesbistand med henblik på udgivelser på dansk

Betydningen af oversættelser fra og til dansk og af formidlingen af den danske litteratur i en international sammenhæng vokser med udviklingen af det europæiske samarbejde i EU, med den stigende kulturudveksling blandt uddannelsessøgende og med den generelt øgede forbindelse mellem verdens lande og befolkninger. Dansk litteratur har allerede demonstreret, at værker skrevet på dansk finder læsere på verdensplan og kan få status af verdenslitterære hovedværker. H.C. Andersen, Søren Kierkegaard og Karen Blixen læses i mange lande, og forskere og studerende lærer sig dansk for at kunne fordybe sig i deres værker og i den danske forskning på området.

En oplysende indsats om dansk litteratur på flere sprog end engelsk er meget tiltrængt. Der er interesse for dansk litteratur i mange lande, og det gør det nødvendigt bedre at informere forlæggere, oversættere og formidlere om muligheder for støtte til at udgive dansk litteratur i oversættelse. Forfatteres, formidlers og oversætteres muligheder for deltagelse i internationalt litteratursamarbejde i forbindelse med festivaler, konferencer, tidsskrifter og udgivelse af samleværker kan blive bedre. Det er her meget vigtigt, at statslige instanser ikke optræder som litterære agenter for enkeltforfattere, men som oplysende udvalg, der kan fremme udenlandske interessenters muligheder for at orientere sig bredt og træffe kvalificerede beslutninger om oversættelser og forfatterbesøg.

Udvalget anbefaler, at det nye Kunstråd giver forfattere, oversættere og

forlæggere flere muligheder for at præsentere deres arbejde internationalt, og at Rådet medvirker til at informere om dansk litteratur på flere hovedsprog.

BIBLIOTEKERNE, FORSKNINGEN OG DE LITTERÆRE INSTITUTIONER

En hovedhjørnestein i arbejdet med at fremme dansk litteratur og sprog er biblioteksvæsenet, der fra og med første halvdel af det 20. århundrede har gennemgået en meget fremsynet modernisering. Bibliotekernes betydning for dansk sprog har været og er fortsat helt uomgængelig, og det er vigtigt, at kommunerne fortsat prioriterer, at danske biblioteker skal være velforsynede med al slags ny dansk litteratur, og at arbejdet med at forny formidlingen også digitalt kvalificeres, som det sker i flere særlige projekter, eksempelvis www.litteratusiden.dk og www.adl.dk

I begyndelsen af et nyt årtusind må man finde helt nye veje og kanaler, så flere lånere kan gøre brug af bibliotekssystemets righoldige muligheder. I sommeren 2002 blev der indgået en ny fireårig aftale om biblioteksafgiften, som utvivlsomt vil blive genstand for grundig evaluering og fortsat debat hos såvel forfattere som politikere.

Udvalget anbefaler, at kommunerne fortsat prioriterer, at danske biblioteker skal være velforsynede med al slags ny dansk litteratur, og at bibliotekerne har muligheder for at udvikle den digitale formidling også til børn og unge.

Forskningen i ældre og nyere dansk sprog og dansk litteratur ved universiteter og forskningsinstitutioner har stor betydning for sprogets fremtid og litteraturens mulighed for at

finde nye læsere og få international gennemslagskraft. I en tid, hvor forskningen målrettes og knyttes til erhvervsinteresser, er det vigtigt at betone, at dansk litteratur er et kulturelt aktiv, og at vækst i erhvervslivet i fremtiden ser ud til meget stærkt at kunne forbinde sig med vækst i kunst- og kulturlivet. En sådan vækst er også betinget af solide forskningsindsatser inden for dansk sprog og litteratur.

Et særligt initiativ til fremme af dansk litteratur blev taget i 1987, da en kreds af forfattere oprettede Forfatter-skolen, som i 1996 blev anerkendt som SU-berettiget videregående uddannelse på linje med de øvrige kunstfaglige uddannelser. Skolen befinder sig i en faglig konsolideringsfase, hvor det er vigtigt at få skabt en klar institutionel og økonomisk forankring af arbejdet. En ny mulighed for at styrke oversætternes arbejde er skabt med Det Danske Forfatter- og Oversættercenter Hald, der befinder sig i en etableringsfase, hvor man modtager et årligt statsligt tilskud til drift, og det er forventningen, at centret vil kunne forsætte sit virke til gavn for dansk litteratur og oversættelse efter udløbet af den første fase.

Udvalget anbefaler, at Forfatterskolen og Det Danske Forfatter- og Oversættercenter Hald får muligheder for at fortsætte deres arbejde til gavn for litteraturen.

Formidlere af dansk litteratur må se en vigtig opgave i at fremme børns læselyst. I forbindelse med udvalgets arbejde er denne udfordring blevet fremhævet både af Danske Skønlitterære Forfattere og Dansk Forfatterforening. Alt for mange børn lægger bøgerne fra sig, når de er blevet i stand til selv at læse, og især drengene giver hurtigt op. Der savnes opfølgning på den fine højtæsningskultur, som næsten alle mindre børn

er en del af. (jf. Anette Steffensen og Torben Weinrichs undersøgelse: *Børn læser bøger*, 2000).

Udvalget anbefaler, at den oplevelse og glæde, børn umiddelbart har af litteratur i form af gode historier, rim, sange og vers, skal fastholdes og dyrkes gennem initiativer, der sikrer, at børn har adgang til god litteratur inden for alle genrer og gode betingelser for at udvikle deres læselyst.

“[...] Han er en helt almindelig venlig mand på 29 år
Han har et rent og pænt og permanent McDonalds-hattehår
Han står i dansk restaurant, men bruger engelsk accent
som han lærte på et medarbejderkursus engang.
Han langer mad over disken, han har styr på sine tropper
Han vil aldrig føle glæde ved at æde en Whopper
og han snobber opad vil være ejer en dag vil ku’ fortælle hvad der gælder hvad han hellere vil ha’
Og han hader små børn så hans dag kan let blive lang
for der’ råb og skrig og skral i sådan en familierestaurant.
[...]
Tekst: Østkyst Hustlers: “Han får for lidt”, *Fuld af løgn*, 1997.

“[...]
Jeg skriver flere rim, end jeg egentlig har tid til
Nogle af de rim er der bare ikke en skid ved
så der går en masse flid til dem uden at der egentlig er en skid ved dem
Sådan en slap mule, ingen bid i dem
Sådan går det los, når min hjerne-kasse damper

Fødderne de stamper, min hånd går i skrivekramper
Tue får en musealbue inde i stuen
Blæs har en fest under huen
Jeg skriver ikke, bliver ikke for at blive læst
Blæst som et kendt bæst, tro hvad du vil
for når det kommer til de lommer, som vi har
Er de tommer’ end en udtørret å i den ondeste sommer
Vi har bare det skæg, som vi nu en gang sidder på
Bager den kiks, som din øresnegl bider på
[...]
Tekst: Malk De Koijn: “Sikoinerz”, *Sneglzilla*, 2002.

SCENEKUNSTEN

“Når alle multimedier er gået ned, computerne brændt ud, og tv-stationer har ædt hinanden op, vil der stadigvæk være nogle, der render rundt og spiller teater. Den levende kunstart vil blive en livsnødvendighed lige om lidt, hvor alt går op i flammer, og en livsbekræftende længsel efter nærhed og nærvær igen kommer på mode. Teatret er fremtidens medie” – sagde teaterinstruktøren Peter Langdal ved Reumert-prisfesten, 21. april 2002.

At spille teater er at raffinere tilskuernes sanser med brug af mange forskellige kunstneriske udtryk. Sproget er et af disse udtryk, og det er karakteristisk, at det kan have en mere eller mindre fremtrædende rolle i teatret og skuespilkunsten. Undertiden er det sproglige udtryk næsten fraværende i skuespillet, undertiden tiltrækker sproget og ordet sig den største opmærksomhed i scenerummet. Sprog og teater hører sammen i mange kombinationer og udtryks-

former, og såvel den klassiske skuespil-kunst med dens rigdom på ord i monologer og dialoger som nye dramatiske former, hvor sproget er nedtonet, har vital betydning for dansk teater. Sprogets kunst på scenen er bl.a. Ludvig Holbergs rappe replikskifter på dansk og latin i komedien *Erasmus Montanus* (1731), men også Oehlenschlägers romantiske tragedie *Kjartan og Gudrun* (1847) og den sorte humor i Line Knutzons nutidsdramatik. Væsentlig i diskussionen af sprog og scenekunst er det publikumsstærke radioteater, der udelukkende betjener sig af sproglige og lydlige udtryksmuligheder, og som igennem sin historie har haft en overordentlig stor betydning for udviklingen af ny dansk dramatik. Radio Drama-afdelingen ved Danmarks Radio råder over Danmarks største scene, og en række unge talenter har i de senere år fornyet de radiodramatiske genrer.

Udvalget anbefaler, at Danmarks Radio fastholder og udvikler Radio Dramas position som laboratorium for nyskreven dansk dramatik.

At styrke og fremme dansk sprog indebærer derfor at arbejde målrettet til gavn for dansk dramatik i dens mange forskellige traditioner og udtryk og i dens forskelligartede medier og institutioner. Med til at sikre og udvikle dansk sprog hører forbedrede muligheder for at få skrevet og spillet ny dansk dramatik – en problematik, der bliver central i det nye Kunstråds arbejde og for diskussionerne i forbindelse med den varslede nye teaterlov.

Udvalget anbefaler, at Kunstrådet gør støtten til nyskreven dansk dramatik central i rådets tilskudsstrategi, ligesom det anbefales, at rådet prioriterer kvalificerede nye fortolkninger af klassisk dansk dramatik.

Både traditionen og den nyskrevne dramatik stiller krav til tilskueren, og de nye generationer af tilskuere stiller krav til scenekunsten. Teatret er, som Teaterrådet har pointeret, ikke en kunstart, der kommer til tilskuerne af sig selv. Teatret skal opsøges aktivt. Scenekunsten kræver i lighed med moderne litteratur, billedkunst og musik åbenhed og forforståelse, ligesom scenekunsten må have rum til at eksperimentere med nutidige udtryksformer, der har appel til et nyt publikum. Derfor er det vigtigt, at publikum overalt i landet har adgang til god dramatik i form af klassikere og nyskreven dramatik. I forlængelse heraf er det også vigtigt, at der i folkeskolen og på de gymnasiale uddannelser undervises i scenekunstens udtryksformer, og at der sikres muligheder for at publicere de nye dramatiske tekster, der egner sig dertil.

Børneteater og dramatik for børn er centralt for den kulturelle dannelse af teatrets publikum og for fornyelsen af de dramatiske genrer. Kvaliteten af det danske børneteater er høj, men Teaterrådet har i lighed med mange andre pointeret, at der er brug for, at dramatikken for børn får større råderum og muligheder for fornyelse. Teaterrådet har foreslået at styrke samarbejdet mellem de etablerede voksenscener og børneteatrene om gæstespil og selvstændige børne- og ungdomsscener, blandt andet med det sigte at give den danske teatertradition videre til nye generationer.

Det anbefales, at Kunstrådet stiller konkrete forslag til, hvordan der kan bygges bro mellem det etablerede voksentheater og børneteateret.

Det danske sprog har altid haft en levende udveksling med andre sprog, og det har gennem århundreder ladet sig påvirke af andre sprog. Dansk

dramatik inspireres og påvirkes af udenlandsk scenekunst, der i stigende grad udgør perspektivet for scenekunstens niveau i Danmark. En vigtig opgave i forbindelse med dansk dramatik som en sprogets kunstart er således at fremme den internationale udveksling og det internationale samarbejde. I denne sammenhæng står især børneteateret stærkt. Der er en stigende efterspørgsel efter dansk dramatik i udlandet, blandt andet efter dansk børneteater (jf. Teaterrådets beretning 2001-2002, s. 13). Med det nye Kunstråd åbnes en længe ventet mulighed for at styrke den internationale kulturudveksling på teaterområdet.

Udvalget anbefaler, at Kunstrådet udarbejder strategier og afsætter tilskudsmidler, der kan sikre, at man kan oversætte og opsætte danske skuespil i udlandet, forbedre udvekslingsmuligheder for dramatikere, få gæstespil fra udlandet og besøge teaterfolk og kritikere i de danske miljøer.

Den dansksprogede dramatik har brug for international inspiration og for at opleve, hvordan man selv kan inspirere i udlandet.

Fra Radio Dramas gæstebog, 2003:

Mine kolleger har fortalt mig om det muntre og mystiske stykke "Tandfeen" af Charlotte Weitze. Men jeg har kun hørt de 3 minutters smagsprøve her fra hjemmesiden. Kan man låne "Tandfeen"? Bliver den genudsendt?
Jørgen Hansen – 27.2., 2003 22:52:06

"Det gælder om at få et nyt publikum i teatret, så det ikke bare er den samme klub, man laver teater for. Men det kræver, at vi holder op med at helligøre og intellektualisere teatret, og at vi nærmer os dette vidunderlige medie langt mere fordomsfrit og i et sprog til tiden." Teaterdirektør Ole Børnedal i interviewet, "Fri os fra teaterpolitiet", *Kulturkontakten*, Kulturministeriet, juni 2003.

FILM

Den danske filmlov har som sit formål at fremme filmkunst, filmkultur og biografkultur i Danmark, og Det Danske Filminstitut er det offentliges centrale institution inden for filmkunsten, der skal medvirke til at lovens formål kan føres ud i livet.

I sin handlingsplan for 2003-2006 understreger Filminstituttet filmens betydning som en kulturfaktor, der styrker dansk sprog og identitet. Man fremhæver i forlængelse heraf også vigtigheden af at bevare den filmhistoriske arv. Handlingsplanen analyserer og beskriver den fremgang, dansk film har oplevet i de senere år, og peger på, at "den danske models" succes beror på, at Danmark i modsætning til de fleste andre lande har haft en ubrudt og sammenhængende filmpolitik siden midten af 1960'erne. De gode uddannelsesmuligheder ved Filmskolen er også en

forudsætning for, at Danmark har været i stand til at gøre sig gældende internationalt og erobre en national andel af hjemmemarkedet, som i Europa kun overgås af Frankrig (jf. Filminstitutets handlingsplan, s. 3).

Filminstitutets direktør, Henning Camre, ser en sammenhæng mellem de nyere films gennemslagskraft og deres kulturelle identitet: "Og hvad skyldes det så, at dansk film i den grad gør sig gældende både herhjemme og internationalt? Ud over at de er gode, tror jeg, det er fordi, de har en identitet. Det er karakteristisk ved filmene, at personlige tanker og forestillinger og universelle problemstillinger bliver belyst gennem talenter, der tydeligvis har rødder et sted. Denne fornemmelse af et utvetydigt tilhørssted bliver straks mindre klar, hvis filmene er engelsksprogede." – udtaler han i et interview i tidskriftet *FILM/26*. Med et righoldigt udbud af engelsksprogede film inden for alle genrer synes der således at være dels en efterspørgsel efter originalsprogede film, dels et kunstneriske potentiale i film på originalsproget.

Produktionen af dansksprogede film i forskellige genrer er således en forudsætning for, at dansk film kan opfylde sin mission i Danmark, men den kulturelle identitet – og naturligvis den enkelte films kvalitet – synes samtidig at være afgørende for den internationale interesse, som omgiver dansk film i disse år. Mange filmkritikere betoner, at netop nationalsprogede film eksempelvis fra Hong Kong og Mexico er vor tids mest interessante, også for det amerikanske publikum. "Verden er blevet international, og sproget betyder ikke så meget. Når vi taler artfilm, som de danske er, vil amerikanerne fx gerne se en film på originalsproget. Se bare på *Tiger på spring, drage i skjul*, der var på kinesisk, *Livet er smukt*, der var på italiensk, eller *Amelie*, der var på

fransk. De var alle enorme succeser i USA" – forklarer producenten Regner Grasten i et interview med Ritzaus Bureau, 15.5.03 i anledning af Cannes Festivalen 2003.

Hvis dansk films fremgang skal fortsættes og konsolideres, er det vigtigt, at støttepolitikken fortsat kan bidrage til et stærkt kreativt miljø både inden for produktion, distribution og forevisning. Der er hele tiden behov for nytænkte initiativer for unge talenter, der kan prøve sig selv af, eksempelvis i den nye Talentudviklingsordning, hvor filmkunstnere kan arbejde med en fortsat udvikling af filmens form og fortælling.

Udvalget anbefaler, at det kreative filmmiljø i Danmark fremmes, og at der sikres unge filmkunstnere muligheder for et eksperimenterende arbejde med dansksprogede produktioner.

Der er behov for at gøre en indsats i forbindelse med den kommende overgang fra en traditionel til en elektronisk distribution og forevisning af film – en proces, der vurderes til at blive meget omkostningskrævende, og hvor det er vigtigt at sikre de mindre biografer overlevelsesmuligheder. Et vigtigt område er endvidere filmarkivalierne og formidlingen af dansk filmhistorie i medier og former, der sikrer bevaring og tilgængelighed.

Udvalget anbefaler, at dansksprogede film sikres bevaring og tilgængelighed.

Ifølge den nye fireårige aftale for dansk film, der blev indgået i efteråret 2002, får dansk film tilført midler over de næste fire år til at støtte produktionen af i alt 80-100 spillefilm og 170-180 kort- og dokumentarfilm samt til at etablere en ny talentpulje til gavn for bl.a. unge og nyuddannede instruktører. Aftalen

afsætter i alt 1.775 mio. kr. til dansk film via finansloven, DR og TV 2 i perioden 2003-2006.

Kulturministeren har endvidere efter aftale med partierne bag mediaaftalen besluttet at støtte Station Next, der fra Filmbyen i Avedøre tilbyder børn og unge undervisning i film i form af kurser, lejrskole og andre uddannelsesforløb. Station Next er en almennyttig fond stiftet i 2000 af Hvidovre Kommune, Ungdomsbyen, Statens Pædagogiske Forsøgscenter, Danske Børne- og Ungdomsfilmklubber, Danske Film- og TV producenter, Nordisk Film & TV A/S, Zentropa Productions Aps, TV 2/DANMARK og DR. For at sikre projektet de bedst mulige vilkår i de følgende år har kulturministeren besluttet at afsætte 5 mio. kr. om året i perioden 2003-2006 – svarende til i alt 20 mio. kr.

Der er således taget vigtige politiske initiativer til konsolidering af dansk film som en kulturfaktor, der styrker dansk sprog og identitet.

Udvalget anbefaler, at den langsigtede og sammenhængende politik og indsats på filmområdet også i de kommende år følges op som en del af en dansk sprogpolitik.

Den offentlige SEKTOR

I takt med den store moderniseringsproces, som det offentlige sprog har været igennem mange steder, er borgerne generelt blevet mere tilfredse med det offentlige formidling. I hvert fald udtrykker flere, at de mener, det offentlige i højere grad end før kommunikerer i øjenhøjde med borgerne.

Men der er stadig alvorlige kommunikationsproblemer. Seks ud af ti danskere mener, at det offentlige skriver snørklet og svært (Information til tiden, 1996), og et typisk udsagn fra en mindre virksomheds-ejer er dette: "De burde skrive på et almindeligt sprog i stedet for det der akademikersprog". (Virksomhedsundersøgelse fra Erhvervs- og Selskabsstyrelsen, maj 2003).

Der er ofte brud på korrekt sprogbrug, også i det offentlige kommunikation, på hjemmesider, i brochurmaterialer og foldere, på skilte og i stillingsannoncer. Normhåndhævelsen på internetsider er generelt mindre konsekvent end i trykte materialer, måske under indtryk af den mere afslappede håndtering af korrekthed i fx e-post.

Skiltning

Vejskilte med samme budskab kan have forskellig tekst. Hvor et vejarbejde ét sted annonceres med “VEJARBEJDE”, står der andre steder længere tekster som “Her trafiksanerer Farum Kommune”. Hvor der ét sted står: “FEM BUMP” eller blot “BUMP!”, står der et andet sted “Fartdæpende foranstaltninger etableret”.

Udvalget anbefaler, at bestræbelserne på forståelig, klar og korrekt sprogbrug i det offentlige intensiveres.

For den demokratiske udvikling i samfundet er det særlig vigtigt, at vedtagelser i kommune, amt og Folketing udformes på en måde, der giver borgerne mulighed for stillingtagen. Det samme gælder vedtagelser i EU.

Udvalget anbefaler, at der arbejdes målrettet på at afskaffe eller reducere de sproglige barrierer, der gør det vanskeligt for borgere at forstå politiske beslutninger og de konsekvenser, de kan have.

LOKAL SPROGPOLITIK

Flere og flere offentlige institutioner vælger i dag at få en sprogpolitik, der fastlægger institutionens kommunikationsstrategi. Det kan igangsætte en drøftelse af den sproglige praksis og sikre, at det konkrete sprogarbejde bliver et projekt, som ledelse og medarbejdere arbejder sammen om. Suppleres en institutionel sprogpolitik med nogle klare og konkrete retningslinjer for sproget, kan en sådan politik blive et praktisk stykke værktøj til brug i hverdagen.

En sproglig indsats, der skal leve og holdes i live over lang tid, kræver både en handlingsplan, og at arbejdet organiseres. Mange institutioner udpeger mere eller mindre formelt en særlig sprogsikker medarbejder (“den lokale lystpedant”) til at være rådgiver, så de tekster, der sendes ud, gennemløber en ekstra kontrol. Det har fx vist sig nyttigt på mange skoler; fejl i breve fra skolemyndigheder og lærere med sproglig opdragelse som opgave virker særlig provokerende.

I en lokal handlingsplan bør man lægge sig fast på at evaluere udvalgte materialer, breve, blade osv., med jævne mellemrum. Evalueringen gør det klart, om ens materiale er forståeligt, brugbart og korrekt, om man lever op til sin sprogpolitik eller måske har brug for at gøre en særlig indsats.

Mange myndigheder har i dag en sprogpolitik, men udvalget anbefaler, at alle offentlige instanser – styrelser såvel som plejehjem, uddannelsessteder osv. – formulerer en politik. Sprogpolitikken bør suppleres af en handlingsplan og en organisationsplan, der kan føre den ud i livet.

Konkrete staldtips

En sprogpolitik kan fx tilkendegive, at man som institution gerne vil signalere en åben og positiv holdning over for sine brugere, og at formidlingen skal være korrekt, overskuelig og let at forstå. De sproglige retningslinjer kan fx lyde: Sæt dig i modtagers sted, brug ‘du’, brug i videst muligt omfang ord, du ved, dine modtagere kender, korte og varierede sætninger osv.

Find fem fejl!

“Hvad skal min datter/søn gøre?”

- Skolen vil vælge en besøgsdag, der passer bedst ind i skolens planlægning.
- På den valgte dag vil deres datter/søn, i præcis 2 timer, – sammen med andre jævnaldrene skolekammerater – svare på spørgsmål indenfor læsning, matematik, problemløsning og naturvidenskab og efterfølgende i ca. 30 minutter besvare spørgsmål i et skema om sig selv og uddannelseserfaringer.”

Citeret fra folderen “Information til forældre og elever” udsendt af Amternes og Kommunernes Forskningsinstitut (AKF), Danmarks Pædagogiske Universitet og Socialforskningsinstituttet, i anledning af OECD’s PISA-undersøgelse i 2003.

Udvalget anbefaler, at IT- og Telestyrelsen samler erfaringer og udarbejder en værktøjskasse med praktiske og gode råd til sprogpolitikker, som kan støtte de lokale initiativer i det offentlige.

En alt for stor del af den voksne danske befolkning har så svært ved at læse, at de pågældende kan betegnes som funktionelle analfabeter. En anden del af befolkningen har synshandicap eller andre fysiske eller psykiske handicap.

Da det offentlige har en forpligtelse til at informere alle, er det for særlige brugergrupper vigtigt enten at supplere eller at erstatte det skrevne sprog med det talte eller visuelle sprog. Dette gælder både generelt og på internettet.

Alle offentlige instanser bør derudover følge de retningslinjer, der er fastlagt for websteders udformning, så handicappede kan bruge skærmlesere.

Retningslinjerne fremgår af rapporten “Hjemmesiders tilgængelighed, Statens retningslinier for offentlige hjemmesiders og netsteders tilgængelighed”. Rapporten kan ses på www.netsteder.dk/retningslinier

RAMMER OG INITIATIVER BAG SPROGET I DEN OFFENTLIGE SEKTOR

Den offentlige sektor er forpligtet til at administrere på dansk og at overholde den danske retskrivning, og siden 1969 har man skullet følge et cirkulære, der henstiller, at der anvendes et klart og forståeligt sprog i love og andre retsskrifter. Men der er ingen evalueringspligt, indberetningspligt eller lignende, og der er intet formelt organ, der kan sanktionere, ud over Ombudsmanden i ganske bestemte situationer. Sproget i det offentlige udvikler sig med andre ord uden egentlig styring.

På initiativ af det daværende Statens Information, nu IT- og Telestyrelsen, hvis opgave det bl.a. er at styrke sprog og kommunikation i det offentlige, har man gennem skiftende kampagner forsøgt at skabe opmærksomhed og vende holdninger og sproglige idealer i det offentlige. Sideløbende med dette har man arbejdet på at udvikle redskaber, der kunne støtte de offentlige skribenter og det lokale sprogarbejde. Dansk Sprognævn og Statens Information udgav fx sammen debat- og vejledningspjecen – *og uden omsvøb, tak!*, og forfatteren Jens-Martin Eriksen og Statens Information undersøgte “svære ord og lette” og udgav et hefte på den baggrund.

Ud over denne type opgaver har sprogkurser og sproglig rådgivning

hørt til aktiviteterne, ligesom også landsdækkende evalueringer af sprog og kommunikation og uddeling af sprogpriser har været en del af opgaverne. Borgere, sagsbehandlere, presse og andre har derudover kunnet kontakte institutionen, hvis de fx mente, at noget i det offentlige sprog burde justeres.

En sammenlægning af Telestyrelsen og Statens Information i 2002 har ikke ændret ved sprogopgaverne, bortset fra at kommercielt arbejde, så som brugerbetalte sprogkurser, rådgivning og evalueringer, ikke længere foregår i styrelsen. Fokus har derudover for en tid været rettet mod sprog og brug af internettet.

I forbindelse med internettet har IT- og Telestyrelsen lanceret et stort monitoreringsprojekt, *Bedst på nettet*, der evaluerer alle offentlige hjemmesider efter en række fastlagte kriterier, herunder sproglig forståelighed og fx tilgængelighed for handicappede. Styrelsen arbejder på at overføre *Bedst på nettet*-modellen til et nyt projekt – *Bedst på kommunikation*, herunder sprog.

VIDENS- OG ERFARINGS- UDVEKSLING

I takt med at offentlige instanser har øget deres sproglige indsats og kompetencer, arbejder IT- og Telestyrelsen på et nyt initiativ, der skal samle og formidle de mange erfaringer, aktiviteter og aktører, der er på blandt andet sprogområdet.

Formidlingen kommer primært til at ske via en ny hjemmeside, hvor alle vil kunne finde og dele ud af deres sprogundersøgelser, sprogpolitikker og så videre. Det vil samtidig være et sted, hvor man kan finde relevante

universitetsprojekter, litteratur, erfaringsgrupper, “gode råd”-artikler, kursusarrangører mv.

Erhvervslivet

Et af de klareste resultater af de udrædninger, der i 2001 blev foretaget af Nordens sprogs status, vedrører erhvervslivet: Dette domæne er i dag i væsentligt omfang overtaget af engelsk, især for store virksomheders vedkommende. I Sverige har 17 af landets 20 største virksomheder således engelsk som koncernsprog. I *Engelska språket som hot och tillgång i Norden* kan man om engelsk i erhvervslivet læse som følger: “Tydligast märks det engelska språkets inflytande i dag i de stora företagen och den akademiska världen...” (2002: 85). Også i Danmark indtager engelsk en central plads i erhvervslivet.

I en internationaliseringstid, som den vi lever i, er tiltagende brug af engelsk uundgåelig og nødvendig. Hvad erhvervslivet angår, må målet med en dansk sprogpolitik derfor være at *sikre dansk som erhvervsprog, ikke i stedet for, men ved siden af engelsk*. Ligesom i den akademiske verden må det overordnede sigte være at tilstræbe parallelsproglighed, herunder i form af oversættelser og udvikling af termbanker.

ERHVERVSLIVETS BRUG AF DANSK

I erhvervslivet er der voksende forståelse af, at det øger konkurrenceevnen at henvende sig til omverdenen på et klart, forståeligt og præcist sprog, hvad enten det sker på dansk, engelsk eller et tredje sprog. Man

er i stigende grad opmærksom på, at sproget er vigtigt for omdømmet, og mange virksomheder udarbejder derfor i disse år en sprogpolitik. I et firma som TDC A/S, hvor kunderne er danske, og hvor koncernsproget er dansk, ansøres medarbejderne til at være opmærksomme på sproget, og der tilbydes sprogservice, ligesom der er blevet lavet en folder om sprog. I Grundfos Management A/S, hvor koncernsproget er engelsk, har man trykt et regelsæt for både dansk og engelsk sprogpolitik. Her har man ansat 4-5 professionelle sprogmedarbejdere, og derudover er der i virksomheden et antal såkaldte sprogambassadører, der dog ikke har nogen sproglig uddannelse. Topdanmark indførte for nogle år siden en sprogpolitik og arbejder målrettet på at forbedre kundekontakten med bedre sprog i kundebrevene. I den forbindelse fører man statistik over, hvordan virksomhedens skriftlig modtages af kunderne.

I erhvervslivet har man altså indset, at sprog kan skaffe eller koste kunder. For virksomheders salg på det danske hjemmemarked er det – som nævnt i et forslag fra Erhvervsprogligt Forbund fra 2001 til en erhvervsproglig politik for det danske sprog – en konkurrencefordel at kunne beskrive sine produkter på et klart og velskrevet dansk. Til dette formål er det jargonprægede managementsprog med dets mange anglicismer ubrugeligt.

Udvalget anbefaler, at erhvervslivets arbejde med at forbedre kommunika-

tionen på dansk videreføres og styrkes yderligere.

ENGELSK SOM KONCERN- SPROG OG DANSK SOM PARALLELSPROG

51

Patentbeskrivelser: et eksempel på domænetab

Tidligere skulle patentbeskrivelser være på dansk for at have retsgyldighed i Danmark. Den 1. april 2003 bortfaldt dette krav imidlertid med ”lov om ændring af patentloven, designloven, varemærkeloven og brugsmodelloven” (L127). Mens det korte patentkrav stadig kræves oversat til dansk, kan selve patentbeskrivelsen nu være på engelsk.

I lovforslaget fra økonomi- og erhvervsminister Bendt Bendtsen stod der, at ændringen vil have en positiv effekt for dansk erhvervsliv i form af reducerede udgifter til oversættelse, men at den vil have negative økonomiske konsekvenser for patent- og oversættelsesbureauer.

Der er dog endnu en pris at betale, nemlig at det danske sprogs udvikling som teknisk sprog hæmmes. Selv om der ikke er mange, der læser patentbeskrivelser, vil nye tekniske termer brede sig derfra til håndbøger, vejledninger og termbanker, og dermed udsættes dansk for domænetab.

Erhvervslivet har en fremtrædende plads i det offentlige rum, og det giver det et ansvar for, at det dansk, man betjener sig af, er klart, korrekt og forståeligt. I den forbindelse er det vigtigt, at erhvervslivets organisationer og brancheforeninger informerer og støtter deres medlemmer med sprogpoltiske initiativer (som anbefalet i Dansk Selskab for Fagsprog og Fagkommunikations hvidbog om erhvervsliv, sprogpolitik og konkurrenceevne, maj 2003, side 4).

Den sprogpoltiske hovedudfordring er imidlertid, at erhvervslivet i stigende grad fravælger dansk og går over til at bruge engelsk i stedet. Overgangen til engelsk som koncernsprog er ofte en beslutning, der bekræfter en allerede eksisterende situation. I virksomheder med udlandsforretninger og afdelinger og salgskontorer i udlandet er begrundelsen for at gå over til engelsk at ”man ønsker at øge mulighederne for afsætning i udlandet og give virksomhederne et mere internationalt præg” (Jarvad 2001: 120). Fordelene ved at vælge engelsk som koncernsprog er indlysende, men der er også ulemper, som vi vender tilbage til nedenfor. Ligesom i den akademiske verden er der derfor brug for at indføre *parallelsproglighed*.

Stillingsannoncer i erhvervslivet

Når danske firmaer har brug for danske medarbejdere, skriver de i deres annoncer ofte ikke længere salgschef, produktchef, regnskabfører, rekruttering osv., men sales manager, product manager, accountant, recruiting, controller osv.

I en humoristisk spalte på bagsiden af en dansk avis bemærkes det i den forbindelse, at følgende titel nu er blevet godkendt for en person, der gør rent på toilettet: deputy head of restroom hygiene management and paper towel supply controller.

Som et eksempel på, hvordan en sådan parallelsproglighed kan praktiseres, kan gives sprogpoltikken i den norske olievirksomhed Statoil. Statoil, der findes i mere end 20 lande, og som har produktion og virksomhed i Norden, Baltikum, Rusland og Irland, er tosproget. I alle skriftlige publikationer og på

koncernens eksterne og interne netsider anvendes såvel engelsk som norsk. Ved de fleste møder taler man norsk, men i ledelsesgruppen taler man engelsk, ligesom skrivelser herfra er på engelsk. Ifølge Statoils informationsdirektør er hverken norsk eller engelsk et problem i sig selv. Derimod ligger der et vist problem i, at medarbejderne efterhånden betjener sig af et blandingsprog, som lider under manglende stringens og kvalitet. Grundtanken i Statoils sprogpolitik er, at en god sprogkultur er en forudsætning for at opnå gode resultater, og for at tilvejebringe dem har man altså valgt en parallelsproglig model.

En anden og mere begrænset form for parallelsproglighed praktiseres i bankkoncernen Nordea AB, hvis medarbejdere er placeret i Sverige, Finland, Danmark, Norge, Polen og Baltikum samt andre steder i verden. Her brugte man først svensk som koncernsprog, men pga. de forståelsesproblemer, dette skabte (især i forhold til de finske medarbejdere), gik man senere over til engelsk. Den model, man har valgt, er at have engelsk som koncernsprog og de nordiske sprog som lokalsprog. I koncernen er der en intern oversættelsesfunktion, og der er opbygget en fælles termbank, som medarbejderne via intranettet kan trække på. Den strategiske information oversættes fra engelsk til de nordiske lokalsprog, og hvad der bruges lokalt, produceres på lokalsproget. Ifølge Torben Laustsen, Head of Group Identity and Communication, har overgangen til engelsk som koncernsprog været ledsaget af en vis forvirring og et midlertidigt "effekttab". Et andet problem er, hvordan man uden sprogpoltiske omkostninger kan reducere udgifterne til oversættelse. Men som helhed fungerer sprogpolitikken. Og så skal det holdes in mente, at når der tales om kon-

cernsprog, menes der normalt topledelsens interne organisationskommunikation; en ledende medarbejder i Nordea AB skønner, at omtrent 80 % af kommunikationen i virksomheden er på nationalsprog.

SPROGVALG OG MAGT

I Pia Jarvads udredning af domænetab i Danmark konkluderes det, at engelsk i erhvervslivet er helt dominerende som første fremmedsprog, at engelsk udgør en stor andel af det skriftlige kommunikationssprog, at engelsk læses via manualer, brugsanvisninger mv., og at forøget brug af engelsk utvivlsomt er fremtiden, *men* at dansk fortsat er det almindelige mundtlige omgangssprog i virksomhederne. I *Engelska språket som hot och tillgång i Norden* konstateres det, at jo højere man kommer op i erhvervslivet, desto mere engelsk gøres der brug af, fx af bestyrelser og direktioner. Virksomheder, især de store, *ledes i dag på engelsk*, men sproget på værkstedsgulvet er endnu i overvejende grad nordisk.

Fra et magtperspektiv ligger der heri en udfordring, man er nødt til at forholde sig til.

Udvalget anbefaler, hvad dette angår, at man overvejer, at information, som er af afgørende betydning for arbejdstageren og dennes forhold, især vedrørende ansættelse, gives på dansk.

I virksomheder med engelsk som koncernsprog vil det være værdifuldt, at virksomhedsledelsen og medarbejderne i fællesskab udformer sproglige uddannelsesprogrammer for personalet, således at man sikrer sig, at ingen grupper sækker bagud, og at ansatte kan bestride deres arbejdsopgaver på begge sprog. I fagbevægelsen har man os bekendt ikke taget stilling

til de forandrede sproglige vilkår på arbejdspladserne, men da alle i en virksomhed berøres af dem, er der behov for, at man gør det.

HJEMMESIDER

Engelsk er her blevet erhvervslivets dominerende sprog. Pia Jarvad undersøgte i sin udredning (2001: 126ff.) 56 danske virksomheder og fandt, at 28 havde hjemmeside på engelsk, 26 på dansk og kun 2 på både engelsk og dansk. Mens fordelingen af engelsk og dansk altså var omtrent lige, hvad angår det sprog, hjemmesiden åbner på, var der en markant forskel, hvad links til det modsatte sprog angår: Af de hjemmesider, der åbner på dansk, havde 65 % links til en engelsksproget udgave, mens kun 21 % af de hjemmesider, der åbner på engelsk, havde links til en dansksproget udgave. Når udgangspunktet er engelsk, services der altså dårligere til det andet sprog, end når udgangspunktet er dansk. Også af Engelska språket som hot och tillgång i Norden fremgår det, at detailinformation, der ligger under startside, i stigende grad er på engelsk. Mange firmaer benytter nu kun – eller næsten kun – engelsk på deres hjemmesider.

Udvalget anbefaler, at virksomheder har startside på både engelsk og dansk, og at også anden relevant information gives på begge sprog.

Herved får brugerne en valgmulighed, og den store del af den danske befolkning, der ikke kan læse engelsk godt nok til at forstå hjemmesider på engelsk, kobles ikke ud af kommunikationen. Det må også være i erhvervslivets interesse at kunne få denne del af befolkningen i tale, og ved at vælge parallelsproglighed på

deres hjemmesider yder virksomhederne et bidrag til at sikre dansk som erhvervssprog. Hvor resursekrævende dette vil være, er det svært at udtale sig præcist om, men de udgifter, der påfører erhvervslivet, må antages at være begrænsede, og i forhold til de fordele, der er forbundet med at nå ud til flere kunder, vil pengene måske endda være givet godt ud.

FORBRUGERPOLITIK OG ARBEJDSMILJØ

Efter udvalgets opfattelse bør der bruges dansk i tekster, der drejer sig om

- oplysninger om en vares indhold, fremstillingsmetode og -sted
- brugsanvisninger
- beskyttelsesforanstaltninger.

Det siger sig selv, at de oplysninger, der fx kræves for at betjene en maskine, skal være entydige og let forståelige, og af hensyn til sikkerheden på arbejdspladsen bør de være på dansk. Brugen af dansk er ikke et absolut krav ifølge paragraf 8, stk. 4, i Arbejdstilsynets bekendtgørelse nr. 1109 af 15. december 1992 om anvendelse af tekniske hjælpemidler. Også forbrugerinformation bør skrives på et klart og begribeligt dansk.

Udvalget anbefaler, at love og bekendtgørelser på forbrugerområdet og arbejdsmiljøområdet gennemgås og – i det omfang det er nødvendigt – reguleres.

TERMINOLOGI OG TERMBANKER

I Erhvervssprogligt Forbunds forslag til en erhvervspolitik for det danske sprog (2001) understreges det, at den bedste måde at gøre dansk tilgæn-

geligt på i de arbejdsituationer, der kræver det, er at udvikle terminologi og opbygge termbanker. Ifølge forbundet bør det være en politisk målsætning at tilvejebringe flest mulige danske terminologiske resurser i et internationalt net af termbanker samt at udvikle EU-institutioners termbanker optimalt, hvad dansk angår. Det foreslås endvidere, at brancherne også selv går i gang med at opbygge elektronisk lagret brancheterminologi.

Udvalget er enig i, at systematisk opbygning af terminologi er af stor sprogpolitisk betydning, og i, *at en sådan opbygning foruden at styrke det danske sprog vil bidrage til at reducere erhvervslivets omkostninger til flersproget kommunikation.*

Den udviklede terminologi skal ifølge Erhvervsprogligt Forbund helst være tilgængelig på internettet. I en resolution vedtaget af Dansk Selskab for Fagsprog og Fagkommunikation (*Hvidbog om Erhvervsliv, Sprogpolitik og Konkurrenceevne*, maj 2003, side 28) anføres det, at dansk bør udvikles til anvendelse i informations- og kommunikationsteknologien.

Videnskabsministeriet har igangsat udviklingen af en sprogteknologisk ordbog. Der er tale om et treårigt projekt, som er forankret i Center for Sprogteknologi. Ordbasen skal indeholde mindst 50.000 opslagsord fra almensprog og seks udvalgte, afgrænsede fagområder. De første fagområder er edb, miljø og sundhed/helse. Der er indsamlet et tekstkorpus for hvert af disse områder, og kodningen af fagrelaterede ord er i gang. Se nærmere her: <http://www.cst.dk/sto/index.html>

VIDEN OM KONSEKVENSERNE AF SPROGSKIFTE I ERHVERVSLIVET

I mange virksomheder befinder man sig i dag i en mangekulturel verden, hvor engelsk er hovedsproget, og det er forventeligt, at engelsk i fremtiden bliver arbejdsprog for stadig flere. På den baggrund er der brug for en undersøgelse af, hvordan det påvirker mennesker at arbejde på et andet sprog end deres modersmål. Resultaterne af en sådan undersøgelse vil kunne inddrages i overvejelser om forbedring af arbejdsmiljøet.

Udvalget anbefaler en nærmere analyse af, hvordan det påvirker menneskers arbejdsliv og trivsel at have et andet sprog end modersmålet som arbejdsprog. En sådan analyse må omfatte en række forskellige arbejdsmiljøer og kunne med fordel tilrettelægges i et samarbejde med arbejdsgiver- og lønmodtagerorganisationer.

Siden slutningen af 1960'erne har man næret store forventninger til maskinoversættelser. Det europæiske EUROTRA-projekt fra 1980'erne (med dansk deltagelse) var et tidligt og prominent udtryk for ønsket om datalingsvistisk støtte til arbejdet med de mange oversættelsesopgaver, bl.a. i EF, og med årene er man nået frem til, at maskinoversættelse kan anvendes inden for afgrænsede sproglige domæner, og da bedst som halvfabrikata. Ord i naturligt sprog er så kontekstafhængige, så situationbestemte, at en maskine næppe vil være i stand til at præstere en fejlfri og pålidelig automatisk oversættelse.

Kvaliteten af en oversættelse afhænger af, hvor raffinerede programmer der er udarbejdet for de involverede sprog. En del større virksomheder har investeret i programmer, indrettet efter deres særlige behov, men visse enkle systemer står til fri rådighed for netbrugere. For engelsk findes der mere avancerede programmer end for de mindre sprog.

Der er udarbejdet oversættelsessystemer for mange europæiske sprog, bl.a. til brug for Europakommissionens oversættelsesafdeling. Europakommisionen har i år igangsat udvikling af en prototype for oversættelse fra dansk til engelsk. Det mest avancerede system for dansk er PaTrans, udarbejdet af det privatejede Lingtech og i første omgang konstrueret med henblik på oversættelse af patenttekster.

“Enfin, les NTIC permettent de conserver le patrimoine et de le faire partager. En faisant vivre les langues régionales par exemple ou en développant le tourisme. De nombreux sites internet ont été créés ces dernières années, en langue d’Oc en catalain, qui donnent les moyens à ceux qui les pratiquent d’échanger et de partager. Même chose pour la richesse touristique et culturelle, très présente sur la Toile.”

Råoversættelse ved hjælp af Babelfish (maskinoversættelsesprogram) uden menneskelig indgriben:

«Lastly, the NTIC make it possible to preserve the inheritance and to make it divide. While making live the regional languages for example or by developing tourism. Many Internet sites were created these last years, in language of Oc or Catalan, which give the means to those which practise them to exchange and divide. Even thing for the richness tourist and cultural, very present on the Fabric. »

Oversættelse af Bente Maegaard til dansk, der illustrerer oversættelsesproblemerne ved programmet:

“Endelig giver de nye it-teknologier mulighed for at bevare den kulturelle arv og at deles om den. For eksempel ved at få de mange regionale sprog til at leve eller ved at udvikle turismen. Der er oprettet mange hjemmesider på langue d’Oc [et lokalt sprog, BM] eller på katalansk de senere år, som giver muligheder for disse sprogs brugere at udveksle og dele [oplysninger]. Tilsvarende for den turistmæssige og kulturelle rigdom, som har en stor tilstedeværelse på nettet.”

Citerede passager er hentet fra: Bente Maegaard: “Sprog og teknologi – sprogteknologi”, s. 92 i Ind med sproget, København: Lingtech, maj 2003.

Det anbefales, at den videre udvikling af programmer til støtte for oversættelse til og fra dansk fremmes, så der udvikles et mere generelt maskinoversættelsesprogram

Mht. talesyntese (omformning af skriftsprog til talesprog) findes en lang række såkaldte talesynteseprogrammer, hvoraf de nyeste og mest avancerede ligger ret tæt på naturligt talesprog. Længst fremme i den udvikling er en række af de store sprog. Men allerede nu kan mange blinde, svagtseende og læsesvage have stort udbytte af de sprogteknologiske muligheder, der er udviklet.

Med baggrund i en EU-projekt konkurrence udskrevet af det daværende Forskningsministerium er der udviklet en dansk talesyntese, som i dag udbydes på det fri marked af firmaet Speech-ware (www.speech-ware.dk). I dag eksisterer flere muligheder for syntetisk tale på dansk, som kan give brugerne en høj forståelighed ved gengivelse af skrift som tale.

Der er også udviklet systemer, der går den modsatte vej, altså programmer, der kan identificere tale og gengive den i læsbar form. Kommunikation mellem menneske og maskine kan således lyses gennem talegenkendelsesprogrammer, hvad allerede mobiltelefonien udnytter. Der arbejdes med at udvikle programmer, som kan simultantekste tv-udsendelser, så døve og svagthørende fx kan følge tv-nyhederne. Også på dette område er man nået længere i de store sprogområder.

Det er af betydning, at der med dansksproget materiale som udgangspunkt arbejdes videre med udvikling af talegenkendelse og talesyntese.

Den internationale sprogteknologiske forskning og udvikling koncentrerer sig i disse år bl.a. om automatisk

informationsøgning (Information Retrieval), tekstresumering (Text Summarization) og videnhåndtering (Knowledge Management). For at kunne gennemføre "intelligente" begrebs- eller konceptororienterede søgninger, sammendrag og klassifikation af store tekstmængder (fx på internettet eller inden for en virksomhed) kræves bl.a. semantiske ord- og begrebsdatabaser samt tekstanalyseprogrammer for de sprog, man ønsker at udvikle sådanne systemer til.

Det er af betydning, at danske forskere, både dataloger og lingvister, arbejder med udviklingen af systemer til informationsøgning, tekstresumering og videnhåndtering af dansksproget tekstmateriale.

I alle de nordiske lande og i de fleste EU-lande udarbejdes der store digitale tekstsamlinger (tekstkorpora), der afspejler sproget, både talt og skrevet, både ældre og det nyeste. Udarbejdelsen af sådanne grammatisk opmærkede "sprogbanker" er ikke blot af vital betydning for konstruktionen af de allerede nævnte sprogteknologiske systemer, men også for sproglig rådgivning, udarbejdelse af lærebøger og andre pædagogiske hjælpemidler, ligesom de er afgørende for udarbejdelse af nye orddatabaser og ordbøger samt for forbedringen af ældre ordbøger. Endvidere kan sprogforskningen profitere af et sådant omfattende digitalt materiale. Udarbejdelsen af tekstkorpora/sprogbanker er dermed blevet en sprogteknologisk disciplin, der servicerer et utal af aftagerinteresser.

Udvalget anbefaler, at indsamlingen og tilgængeliggørelsen af tekstkorpora som Korpus 2000 fortsættes og intensiveres, og at dette almensproglige korpus over aktuelt dansk udvides med et, der dækker hele det 20. århundredes dansk. Desuden er det af betydning, at der også opbygges fagsprogskor-

pora samt et alment talesprogskorpus. Endelig er det centralt, at disse korpora er tilgængelige for udviklere af dansk sprogteknologi. Sprogressourcer, som er begrænset til kun at kunne anvendes i forskningssammenhæng, vil ikke umiddelbart kunne udvikle sprogteknologiske værktøjer til gavn for danske borgere og virksomheder.

I Sverige har man digitaliseret den store svenske ordbog, der blev påbegyndt i 1890'erne (planlagt afsluttet 2017), og som i 2003 er nået til bogstavet t. Hvert år er der ca. 3 mio. besøgende på ordbogens hjemmeside. Man har en vision om at udvikle en digital ordbog over svensk sprog, så langt tilbage det kan spores og frem til i dag – med henblik på at styrke svensk sprog og fremme litterær og kulturel identitet. Den store svenske ordbog har sit modstykke i Ordbog over det danske Sprog, hvis sidste supplementsbind udkommer i 2004.

Udvalget anbefaler, at Ordbog over det danske Sprog og dets supplement digitaliseres og opmærkes, så oplysninger fra dette omfattende værk i samspil med den kommende Den Danske Ordbog kan indgå i et nyt, digitalt ordbogskoncept, som kan styrke sproglig rådgivning, læsning af ældre litteratur og udvikling af moderne sprogvidenskab. Endvidere vil dette digitale materiale kunne danne udgangspunkt for en række andre sprogteknologiske systemer.

Sverige er på dette område det land, vi lettest kan sammenligne os med. Svenske litterære tekster, især samlet om få, prominente forfattere, er i vist omfang, men ikke systematisk, digitaliseret og tilgængeliggjort på nettet. Man ønsker i Sverige endvidere at frikøbe rettigheder til nyere tekster. I Danmark er gennemført en mere systematisk indlæsning af litterære tekster. I et samarbejde mellem Det Kongelige Bibliotek og Det

Danske Sprog- og Litteraturselskab er på nettet tilgængeliggjort ca. 8000 tekster “fra Saxo til Sophus Claussen”, altså fra ældre og nyere ikke rettighedsbegrænset litteratur. Teksterne (www.adl.dk) er forsynet med et litterært noteapparat, indsat i en litteraturhistorisk ramme og udstyret med forfatterbiografier og periodekarakteristikker.

Udvalget anbefaler, at arbejdet med at tilgængeliggøre litterære tekster på nettet videreføres, således at kommende rettighedsfri forfatterskaber indlæses. Det anbefales endvidere, at det offentlige sikrer sig rettighederne til at eksponere et antal titler fra nyere og nyeste litteratur, evt. for en tidsbegrænset periode.

Et sprog kan under de aktuelle vilkår stabilisere sig ved at være sprogteknologisk operativt. Derved sikres dets anvendelighed både i den interne kommunikation og som redskab i international kommunikation. Data-lingvistisk bearbejdede ordbaser og tekstkorpora vil ligeledes styrke udforskningen af dansk sprog og Dansk Sprognævns rådgivning.

“Den bedste måde at styrke sproget på i dag er gennem opbygning af terminologiske ressourcer, i data- og termbanker, og helst tilgængelige på internettet.” Anne Møller og Jørgen Christian Hansen, Erhvervsprogligt Forbund.

Modersmåls- UNDERSVISING OG DANSK SOM ANDETSPROG

Både i Sverige og i Danmark er der sket en forskydning af ordet *modersmåls* betydning. Modersmålet betegnede i almindelighed førstesproget hos langt de fleste henholdsvis danskere og svenskere, men i de senere årtier bruges *modersmål* og især modersmålsundervisning om førstesproget hos henholdsvis nydanskere og nysvenskere. Efter udvalgets mening kan ingen tage patent på ordet *modersmål*, og det kan fortsat anvendes om sproget hos dansktalende og svensktalende i de to lande, men nedenfor vil vi ved *modersmålsundervisning* i overensstemmelse med almindelig praksis forstå undervisning i de modersmål, indvanderne kommer med.

I Danmark er der et par hundrede tusinde personer, der taler dialekt eller dialektært. Der er omtrent lige så mange, der taler dansk uden at være vokset op med det.

Det er blevet sagt om danskerne, at de har dovne ører. Man er blevet uvant med at høre dansk, der ikke er rigssprogsnært, og kan ikke vænne sig til flere udtalevarianter. Omformningen af Danmark fra dialektsamfund til standardsprogssamfund har haft som omkostning, at vi står mere fremmede over for dialekter, nabo-sprog og dansk talt af udlændinge. I Norge er man bedre stillet; man hører og læser flere gange om dagen forskellige varianter af norsk, og det hedder sig, at indvandernorsk er

mest accepteret, hvis det er koblet sammen med den lokale dialekt.

Frankrig har ført en ret hårdhændet politik over for sproglige minoriteter, i Tyskland har de forskellige Länder deres egen lovgivning på området, i England indgår engelsk som andetsprog i læreruddannelsen, og i Sverige understreger man i betænkningen *Mål i mun*, at alle har ret til modersmål. Den tilkendegivelse vil heller ikke møde modstand i Danmark. Diskussionerne opstår under drøftelserne af, om modersmålet skal støttes gennem undervisning, og om modersmålsundervisningen har afgørende betydning for tilegnelsen af andetsproget og den faglige udvikling i grundskolen.

Der er ikke enighed om værdien af at fastholde og udvikle modersmålet hos dem, der ikke har dansk som hjemmesprog. På den ene side gøres det gældende, at personer, der vil være en del af det danske samfund, alene skal samle sig om hurtigst muligt at lære sig dansk. På den anden side anføres det, at et udviklet modersmål er en hjælp til at lære sproget i det nye samfund og til at udvikle de kognitive evner og forstærke indlæringen af kundskaber og færdigheder, som er målet med undervisningen i grundskolen, ligesom modersmålsundervisning kan være en støtte til den enkeltes udvikling af en personlig identitet.

Herhjemme har ca. 6 % af befolkningen et andet modersmål end dansk. Blandt folkeskolens elever har knap 10 % dansk som andetsprog; i nogle bykvarterer er sidstnævnte tal langt højere. Der er udbredt enighed om det ønskelige i, at de børn, der kommer i dansk skole, får de bedst mulige tilbud om danskundervisning, så de kan tilegne sig dansk på et niveau, der sætter dem i stand til

at klare sig i samfundet, efterhånden på niveau med børn af dansktalende forældre, hvorfor tosprogede elever med behov for støtte i tilegnelsen af dansk tilbydes undervisning heri.

Udvalget har på den tilmålte tid og med sin faglige sammensætning ikke set sig i stand til på tilstrækkeligt kvalificeret fagligt grundlag at fremsætte egentlige anbefalinger om problemstillingen og foreslår derfor, at området fortsat følges opmærksomt.

Det nordiske SPROGFÆLLESSKAB

I mindre end 1000 år har man opfattet sprogene i de skandinaviske lande som forskellige. Men gennem århundreder har dansk, svensk, norsk og islandsk udviklet sig til at blive forskellige, om end klart beslægtede og for de centralskandinaviske sprogs vedkommende indbyrdes forståelige nationalsprog.

Det nordiske samarbejde bliver stadig oftere fremstillet som et historisk monument, men kendsgerningen er, at det er en levende realitet. Samfærdslen er intens; hver dag er der ofte med mindre end en times interval flyforbindelser mellem Danmark, Norge og Sverige; biler, tog og færger fragter daglig tusindvis af skandinaver mellem de nordiske lande. De rejsende kommer kun undtagelsesvis for at fastholde et kulturelt fællesskab, men normalt for at opretholde og udbygge handelsmæssige og personlige relationer. Ligesom de nordiske lande er "de lande, vi plejer at sammenligne os med", er det de lande, vi har stærkest forbindelse med. Utallige organisationer og interesseorganisationer har nordiske kontakter, og samspillet er præget af folk på arbejde, og folk, der kan lære af erfaringer, der er anderledes, men ikke fremmedartede. Man kan i Norden lære af sine naboer. Det nordiske samarbejde omfatter alle sociallag; fra danske bygningsarbejdere i Tromsø, svenske sygeplejere i Danmark og norske erhvervsfolk i Sverige til færøske studenter ved nordiske universiteter, islandske geologer i Grønland og finske bankfolk i Oslo.

En lang række offentlige og til dels private institutioner og organisationer bidrager desuden til at styrke denne kommunikation, til at sprogfællesskabet opretholdes og udvikles. Gennem det nordiske uddannelsessamarbejde søges der en nærmere integration på alle niveauer i uddannelsessystemet, gennem fællesnordiske tidsskrifter for videnskab, kultur, økonomi mv., via bl.a. Nordisk Sommeruniversitet og Nordisk Teaterunion, samler landene sig på særlige faglige felter gennem det sproglige fællesskab, og uddelingen af nordiske priser inden for fx musik og litteratur bekræfter og markerer officielt, at der er et kulturelt og sprogligt fællesskab. En lang række af disse samarbejder er foranlediget af Nordisk Råd og Nordisk Ministerråd, men det meste er opstået uden for det politiske system og har udviklet sig naturligt som følge af de tætte historiske, kulturelle og sproglige bånd mellem landene.

Udvalget anbefaler, at undervisningen i svensk og norsk og arbejdet med de øvrige nordiske sprog tager sigte på at øge sprogforståelsen i Norden, og at der, evt. gennem Nordisk Ministerråd, tages kontakt til andre nordiske lande med henblik på etablering af tilsvarende aktiviteter. Undervisningen skal ud over det kommunikative hensyn styrke kendskabet til de litterære og kulturhistoriske forbindelser mellem landene. Mange læseplaner rummer allerede nu tilkendegivelser af den karakter, men der må etableres en virkningsfuld opfølgning i den faktiske undervisning.

På det sproglige område er det nordiske samarbejde organiseret i Nordisk Sprogråd. Sprogrådet betjenes på skift af de nationale sproginstitutioner. Sprogrådet arbejder for at styrke

det nordiske sprogfællesskab, bl.a. ved at tage initiativ til forskningsprojekter, følge nabosprogsundervisningen, fremme internordiske ordbogsarbejder og arrangere konferencer om sprogspørgsmål. Nordisk Ministerråd tog i 1996 initiativ til at udarbejde retningslinjer for det nordiske sprogsamarbejde og nedsatte siden hen Den Sprogpolitiske Referencegruppe³, der har bl.a. har taget det aktuelle spørgsmål om domænetab op og igangsat omfattende udredninger, der beskriver problemstillingen for samtlige nordiske lande. Det er bl.a. Den Sprogpolitiske Referencegruppens fortjeneste, at vi i dag har betydelig mere viden om de nordiske sprogs status i forhold til engelsk end for få år siden. Hermed er der bidraget til at skabe den nødvendige viden, som bør indgå i grundlaget for de politiske beslutninger om det danske sprog.

De nordiske sprog konfronteres med de samme udfordringer, og udvalget anbefaler, at det nordiske sprogsamarbejde fremmes politisk, og at der fortsat lægges vægt på, at det nordiske fællesskab skal formidles gennem sprogundervisning fra skole til universitet.

Udvalget anbefaler, at der udarbejdes ajourførte ordbøger mellem de nordiske sprog.

3. Nordisk Sprogråd og Nordisk Ministerråds Sprogpolitiske Referencegruppe sammenlægges fra 2004 under navnet Nordens Sprogråd.

Dansk I UDLANDET

Der forskes og undervises i dansk sprog, litteratur og kultur ved en række forskningsmiljøer i Danmark og udlandet. Det bidrager betydeligt til kendskabet til dansk sprog, dets historie og aktuelle situation i både ind- og udland. Den netop udsendte betænkning *Fremtidens danskfag* rummer en komplet fortegnelse over de omkring 100 institutioner, der huser forskning og højere undervisning i dansk.

Videnskabsministeriet understøtter gennem lektoratsordningen skandinaviske forskningsmiljøer ved ca. 35 udenlandske universiteter af de i alt 120 udenlandske universiteter, der underviser og forsker i dansk sprog, litteratur og danske samfundsforhold verden over. Et særligt fagligt sammensat lektoratsudvalg på 5 medlemmer rådgiver ministeriet om ansættelsen af danskundervisere og om løsningen af forskellige opgaver i forbindelse med ordningen. En repræsentant fra henholdsvis Udenrigsministeriet og Kulturministeriet er tilforordnet udvalget. De danske lektorer bidrager også til Danmarks internationale kultursamarbejde i de lande, hvor de er ansat. Alle de ca. 100 danske lektorer mødes en gang årligt til et seminar, hvor fælles anliggender og problemstillinger drøftes. På regionalt niveau afholdes der desuden fællesmøder med jævne mellemrum. På disse møder deltager lektoratsudvalget. Lektorerne har endvidere diskuteret vilkårene og mulighederne for tilbagevenden

til Danmark. De danske lektorer i udlandet udarbejder årligt en rapport, der gør det muligt for udvalget at følge udviklingen i danskundervisningen ved de udenlandske universiteter.

Udvalget anbefaler, at ordningen fastholdes, udvikles og konsolideres. Det kan overvejes, om de enkelte lektorer skal have en vis tilknytning til et af de eksisterende institutter på de hjemlige universiteter.

Udvalget anbefaler yderligere, at lektorsudvalget på baggrund af lektorernes rapporter udarbejder en samlet årsrapport med en oversigt over det danske sprogs udbredelse i udlandet og undervisning og forskning i dansk i udlandet. Det vil gøre det muligt løbende at følge udviklingen i dansk i udlandet.

I Island har danskundervisningen større omfang end i noget andet land. Det skyldes ikke mindst, at dansk i Island er obligatorisk fremmedsprog, både i grundskolen og i gymnasiet.

Udvalget anbefaler, at forskning og undervisning på Háskoli Íslands (Islands Universitet) og Kennara Háskoli Íslands (Islands Pædagogiske Universitet) støttes gennem mere formaliserede forbindelser med et eller flere danske institutter

På en del skoler i udlandet, bl.a. inden for Europaskole-systemet, gives der undervisning i og på dansk.

Udvalget ser sig ikke i stand til at vurdere det danske sprogs vilkår i et udvidet EU-samarbejde, men opfatter det som afgørende, for det første, at dansk bevares som officielt sprog i det politiske EU-system, og for det andet, at unionens retsregler formidles på dansk. Udvalget anbefaler, at et egentligt fremadvendt udredningsarbejde sættes i gang.

Kulturministeriets SPROGINSTITUTIONER

Kulturministeriet har organisatorisk knyttet to enheder til sig med sproglige ansvarsområder, Dansk Sprognævn og Det Danske Sprog- og Litteraturselskab. Dansk Sprognævn har som hovedopgave at udsende en retskrivningsordbog, at følge sprogets udvikling og på videnskabeligt grundlag at rådgive om sproglige anliggender. Det Danske Sprog- og Litteraturselskab har bl.a. udgivet Ordbog over det danske Sprog, supplementet hertil og redigeret Den Danske Ordbog, et helt nyt 6-bindsværk om dansk sprog, og selskabet råder over landets største elektronisk opmærkede samling af danske ord, Korpus 2000, jf. afsnittet om sprogteknologi. Desuden forestår selskabet en lang række sprogvidenskabelige og litterære udgivelser.

Der er ikke noget formaliseret samarbejde mellem de to institutioner, som da også har forskellige organisationsstrukturer og opgaver. På det moderne sproglige område har nævnet som rådgivende institution placeret sig stærkt og nyder en fremskudt position i offentligheden som den instans, der fastlægger de normer for dansk retskrivning, som offentlige myndigheder skal følge; på det leksikografiske og sprogteknologiske område har selskabet store aktiver. Selskabets finansiering bygger på en kombination af offentligt tilskud og betydelige tilskud fra fonde som Carlsbergfondet, Statens Humanistiske Forskningsråd m.fl., medens Dansk Sprognævns vigtigste

finansieringskilde er Kulturministeriets årlige bevilling kombineret med indtægter, fortrinsvis fra salg af Retsskrivningsordbogen.

Udvalget kan ikke inden for den tilmålte tidsramme påtage sig at fremlægge et forslag til en organisationsplan for Kulturministeriets institutioner på området, men kan anbefale, at der nedsættes et udvalg med henblik på etablering af et samarbejde inden for de områder, der specielt vedrører dansk sprog.

Anvendt LITTERATUR

Betänkende av Komittén för svenska språket (2002): *Mål i Mun – Förslag til handlingsprogram för svenska språket*, Stockholm: Kulturdepartementet.

Brundbjerg, Else (2000): *Samtaler med Karen Blixen*, København: Gyldendal.

Det Danske Filminstitut (2002): *Handlingsplan 2003-2006*, København.

Den Kongelige Veterinær- og Landbohøjskole (2000): *Delstrategi for internationalisering på KVL*, København.

Danmarks Radio (2001): *DR's sprogpoltiske handlingsplan*, København: Danmarks Radio.

Erhvervs- og Selskabsstyrelsen (2003): *Undersøgelse af virksomheders syn på det offentliges kommunikation*, København. (Ikke offentliggjort)

Erhvervsprogligt Forbunds forslag til en erhvervsolitik for det danske sprog (2000) aftrykt i Dansk Selskab for Fagsprog og Fagkommunikation (2003): *Hvidbog om erhvervsoliv, sprogpolitik og konkurrenceevne*, København.

FILM 26 (2002), København.

Hastrup, Kirsten (2002): Videnskab og værdier, i *Historisk-filosofiske Skrifter* 25, København.

Höglin, Renée (2002): *Engelska språket som hot och tillgång i Norden?*

København: Nordisk Ministerråd

Jarvad, Pia (2001): *Det danske sprogs status i 1990'erne med særligt henblik på domænetab*, Dansk Sprognævns skrifter 32, København: Dansk Sprognævns skrifter 32.

Kulturministeriets forskningsudvalg (2000): *Kulturens Forskning 2001-2004*, København.: Kulturministeriet.

Maegaard, Bente (2003): Sprog og teknologi – sprogteknologi, pp. 87-94 i *Ind med sproget! En artikelsamling om sprog i og for erhvervslivet*, København: Lingtech.

Rapport fra Rektorkollegiets arbejdsgruppe om sprogpolitik på de danske universitet, rapport med anbefalinger (2003)

Teaterrådets beretning 2001-2002 (2003), København

Udvalget om Offentlig Informationspolitik (1997): *Information til tiden*, betænkning nr. 1342, Kbh.: Forskningsministeriet. Kan ses på www.vtu.dk.

Katalog over INSTITUTIONER

Et udvalg af de institutioner, hvis arbejde har betydning for dansk sprog, med særligt henblik på institutioner under Kulturministeriet.

DANSK SPROGNÆVN

Dansk Sprognævn er en forskningsinstitution under Kulturministeriet, der følger sprogets udvikling, besvarer spørgsmål om det danske sprog og sprogbrug, fastlægger den danske retskrivning og redigerer og udgiver den officielle danske retskrivningsordbog.

Den seneste udgave af *Retskrivningsordbogen*, 3. udgave (1. udgave 1986), udkom i 2001. Foruden selve den alfabetiske ordbog indeholder *Retskrivningsordbogen* de officielle danske retskrivningsregler, dvs. reglerne for brug af store og små bogstaver, orddeling, tegnsætning osv. *Retskrivningsordbogen* skal følges af alle offentlige institutioner og i uddannelsessystemet.

Sprognævnet følger det danske sprogs udvikling, herunder dets status i samfundet.

Grundstammen i Sprognævnets arbejde er ordkartoteket med knap 300.000 forskellige ord. Kartoteket vokser med ca. 7.000 kort om året. Ordkartoteket viser vigtige sider af det danske sprogs udvikling siden midten af 1950'erne. Ordkartoteket

bruges først og fremmest af nævnets medarbejdere i deres oplysnings-, rådgivnings- og forskningsarbejde. Det bliver tillige brugt af folk udefra, fx ordbogsredaktører, studerende og forskere, der har brug for at vide noget om det sidste nye inden for det danske sprogs ordforråd.

Sprognævnet besvarer ca. 14.000 spørgsmål om året fra private virksomheder, offentlige kontorer, institutioner og private.

Dansk Sprognævn samarbejder, hovedsagligt gennem det fællesnordiske organ Nordisk Sprogråd, med sprognævnene i de andre nordiske lande, bl.a. for at hindre at dansk, norsk og svensk fjerner sig unødigt fra hinanden.

Dansk Sprognævn indgår på forskellig måde i samarbejde med en række organer med særlig interesse for sprogproblemer, for tiden fx Stednavneudvalget, Terminologigruppen ved Handelshøjskolen i København, DANTERMcentret, Patent- og Varemærkestyrelsen, Det Danske Sprog- og Litteraturselskab og Center for Sprogteknologi. På europæisk plan samarbejder Sprognævnet med EFNIL (European Federation of National Language Institutes).

DET DANSKE SPROG- OG LITTERATURSELSKAB

Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (DSL), der er en selvejende institution under Kulturministeriet, udarbejder danske nationalordbøger og bibliografier og udgiver danske litterære tekster, som ikke før har været udgivet, eller som foreligger i utilfredsstillende udgaver. Værkerne finansieres af private fonde og Kulturministeriet.

DSL påbegynder i 2003 udsendelsen af en ny, stor ordbog over nutidsdansk *Den Danske Ordbog* i 6 bind, primært på grundlag af en stor elektronisk tekstsamling (et korpus). *Den Danske Ordbog* er en almensproglig ordbog, som også medtager alment brugte fagord. Ordbogen dækker det skrevne sprog og inddrager det talte. Den indeholder omtrent 100.000 opslag. Ordbogen beskriver den faktiske sprogbrug, men kan også vejlede brugeren.

Den Danske Ordbog ligger i forlængelse af to af selskabets tidligere nationalordbogsudgivelser: *Ordbog over det danske Sprog* i 28 bind (1918-1956) dækker perioden ca. 1700-ca. 1950; sidste bind af Supplementet til Ordbog over det danske Sprog udsendes i 2004. Desuden arbejdes der på en ordbog over middelalderdansk, *Gammeldansk Ordbog*, ligesom der i DSL gøres studier i latin og neder-tysk anvendt her i landet.

Korpus 2000 (www.korpus2000.dk) er et digitalt opslagsværk på internettet, hvor alle med interesse for dansk sprog kan slå ord og vendinger op og se, hvordan de bliver brugt i sproget – og i øvrigt direkte sammenligne med, hvordan de blev brugt for ca. 10 år siden. Korpus 2000 stiller desuden en række digitale sprogmateriale (sprogresurser) til rådighed til fri

download – en service, der i stigende grad benyttes af både alment interesserede, sprogforskere og sprogteknologiske virksomheder.

Fra den 1.7.2003 varetages korpusarbejdet hos DSL af en særlig afdeling for digitale ordbøger og tekstkorpora. Afdelingens fokus ligger for tiden på udviklingen af et koncept til sammenkøring af korpus- og ordbogsdata med henblik på at udvide og forbedre opslagsmulighederne for systemets brugere.

DSL har udgivet over 200 titler, bl.a. landskabslove, ordsprogssamlinger og middelalderlig sprogfilosofi samt hovedværker i dansk litteratur. Siden 1986 udgiver DSL med støtte fra Litteraturrådet serien *Danske Klassikere* med dansk litteratur fra det 17. til det 20. århundrede. DSL har i samarbejde med Det Kgl. Bibliotek udviklet *Arkiv for Dansk Litteratur*, som på adressen www.adl.dk bringer ca. 8.000 danske titler fra Saxo til Sophus Claussen med noter og forklaringer samt periodeoversigter og forfatterbiografier, som står gratis til rådighed for alle netbrugere.

Blandt de kommende større udgivelser kan nævnes en samlet tekstkritisk kommenteret udgave af H.C. Andersens værker, som udsendes i anledning af 200-års-dagen for digterens fødsel.

KUNSTRÅDETS LITTERATURFAGUDVALG

Kunstrådet og dets litteraturudvalg har til formål at fremme litteraturen og adgangen til litteratur i Danmark samt udbredelsen af dansk litteratur i udlandet, herunder litteraturens betydning for det danske sprogs fortsatte eksistens og udvikling.

Kunstrådets litteraturudvalg støtter frembringelse og udbredelse af litteratur inden for alle genrer. Udvalget uddeler støtte til forfatters og oversætters litterære projekter, udgivelser og uddannelse samt litteraturformidling og aktiviteter om litteratur.

KUNSTRÅDETS TEATERUDVALG

Kunstrådet og dets teaterudvalg rådgiver og bistår offentlige myndigheder i sager angående teaterforhold. Kunstrådets teaterudvalg fordeles støttemidler til professionel teater, herunder dans, musikedramatik og dramatik og yder bl.a. støtte til fremme af ny dansk dramatik. Teaterrådet – der 1. juli 2003 afløstes af Kunstrådets teaterudvalg – har i de seneste år desuden støttet husdramatikerordninger ved mindre teatre. Rådet har endvidere i en nu afsluttet treårig periode støttet et væksthus for dansk børnedramatik.

KUNSTRÅDETS INTERNATIONALE LITTERATURARBEJDE

Med Dansk Litteraturcenters integration i Kunststyrelsen fra 1. juli 2003 overtager Kunstrådet ansvaret for det internationale litteraturarbejde. Kunstrådets litteraturudvalg får til opgave at udbrede kendskabet til dansk litteratur i udlandet og i Danmark inden for skønlitteratur, dramatik og børnelitteratur. Kunstrådets litteraturudvalg støtter desuden oversættelse af dansk kvalitetslitteratur til andre sprog.

DET DANSKE FORFATTER- OG OVERSÆTTERCENTER HALD

Forfatter og Oversættelsescentret er en selvejende institution og har som sit formål at virke til fremme for dansk kvalitetslitteratur og kvalitetsoversættelser fra og til dansk, herunder at højne den professionelle faglighed hos enhver, der måtte have med oversættelse at gøre.

FORFATTERSKOLEN

Forfatterskolen, grundlagt 1987, udbyder en professionel to-årig uddannelse. Skolen er fra 1996 godkendt som en SU-berettiget videregående uddannelse på linje med Filmskolen, kunstakademierne og musikkonservatorierne.

STATENS KUNSTFOND

Statens Kunstfond virker til fremme af bl.a. dansk skrivekunst. Fondens Litteraturudvalg uddeler hvert år treårige arbejdsstipendier, arbejds- og rejselegater, præmieringer og bestillingshonorarer til forfattere samt anden støtte, der sigter på at opretholde og fremme forfatters produktion.

BIBLIOTEKSVÆSENET

Biblioteksafgiften støtter løbende dansk fag- og skønlitteratur, som er en afgørende forudsætning for det danske sprogs levedygtighed. Biblioteksafgiften gives til de forfattere, oversættere og andre, hvis bøger er udgivet på eller oversat til dansk og benyttes på de af loven omfattede biblioteker. Herudover giver

biblioteksvæsenet en vigtig støtte til litteraturen gennem omfattende bogkøb og specielt til dansk litteratur, da bibliotekerne hvert år skal anskaffe en passende del af de danske udgivne værker. Biblioteksvæsenet er derudover vigtigt som formidler af litteraturen til et bredt publikum.

og litteratur har dannet grundlaget for en række initiativer til fremme og udvikling af sproget, til fornyelse af undervisningen på alle niveauer af uddannelsessystemet og til fremme af det internationale kendskab til dansk sprog og litteratur og dansk sprog- og litteraturhistorie.

DET DANSKE FILMINSTITUT

Ifølge filmloven er Filminstitutets hovedformål at fremme filmkunst, filmkultur og biografkultur i Danmark gennem ydelse af økonomisk støtte til bl.a. manuskriptudarbejdelse, udvikling, produktion, lancering og forevisning af danske spille-, kort- og dokumentarfilm. Herudover varetager Filminstituttet en lang række ansvarsområder, bl.a. gennem sikring af distribution, bevaring, formidling, oplysning og forskning på filmområdet. Endelig driver Filminstituttet værksteder til fremme af eksperimenterende filmkunst og talentudvikling. I aftalen om den filmpolitiske indsats 2003-2006 indgår en målsætning om at sikre en produktionsvolumen på 65-85 dansksprogede spillefilm og 15-25 fremmedsprogede internationale koproduktioner med dansk deltagelse.

DANSKE LEKTORER I UDLANDET

Der undervises i dansk på omkring 35 udenlandske universiteter. Videnskabsministeriet understøtter gennem en lektoratsordning skandinaviske forskningsmiljøer ved udenlandske universiteter og etablerer danskundervisning i forbindelse hermed. Målet er at udbrede kendskabet til dansk sprog, litteratur og kultur i udlandet. Der forventes oprettet 10 nye lektora-ter i dansk under Videnskabsministeriets lektoratsordning frem til 2004, så der bliver i alt ca. 110 danske lektorer i udlandet. Endvidere er der afsat midler til udsendelse af forskere til universiteter, hvor Danmark har en særlig interesse i at udvide indsatsen for faget dansk.

FORSKNING I DANSK SPROG OG LITTERATUR VED DANSKE OG UDENLANDSKE UNIVERSITETER

Der forskes og undervises i dansk sprog, litteratur og kultur ved en række forskningsmiljøer i Danmark og udlandet. Denne forskning og undervisning er af betydning for kendskabet til dansk sprog, dets historie og aktuelle situation i både ind- og udland. Forskningen i dansk sprog

CENTER FOR BØRNELITTERATUR

Center for Børnelitteratur, der hører under Undervisningsministeriet, støtter produktion og formidling af samt forskning i litteratur for børn og unge.

IT- OG TELESTYRELSEN

IT- og Telestyrelsen, der hører under Videnskabsministeriet, rådgiver offentlige myndigheder om bedre information og hjælper borgere med at finde

vej i den offentlige sektor. IT- og Telestyrelsen udgiver vejledninger og tilbyder bistand, der skal bidrage til at styrke sproget i de offentlige myndigheder, fx i form af artikler, kampagner, læserundersøgelser eller lignende aktiviteter. Sproginitiativerne fra IT- og Telestyrelsen har i de seneste år været særligt rettet mod offentlige myndigheders sprog på internettet.

IT- og Telestyrelsen uddeler sammen med Videnskabsministeriet prisen Bedst på Nettet. Prisen sætter bl.a. fokus på den sproglige kvalitet ved offentlige hjemmesider.

CENTER FOR SPROGTEKNOLOGI

Center for Sprogteknologi, der er en sektorforskningsinstitution under Videnskabsministeriet, udarbejder bl.a. *Sprogteknologisk Ordbog*. Centret bliver den 1. januar 2004 en del af Københavns Universitet. Centrets sprogforskere og dataloger forsker desuden i grammatik, maskinoversættelse, talesyntese for dansk, sprogteknologi i multimedier. Langt de fleste projekter foregår i samarbejde med danske og/eller internationale virksomheder og Videnskabsministeriet.

Udvalget *IT på Dansk*, som det daværende IT- og Forskningsministerium nedsatte medio 2000, skal rådgive videnskabsministeren om politikken for videreudvikling af it på dansk. Udvalget har bl.a. udarbejdet en anbefaling vedrørende udviklingen af en grundlæggende dansk sprogteknologisk orddatabase, der kan medvirke til udviklingen af sprogteknologiske redskaber som fx automatisk oversættelse.

DANTERM CENTRET

DANTERMcentret (DC) er en erhvervsdrivende fond, oprettet i 1998 af Terminologigruppen, som er en paraplyorganisation for alle terminologiske aktiviteter i Danmark. I dag bruger mange danske virksomheder et andet sprog end dansk som koncernsprog. DC's arbejde er bl.a. at sikre, at dansk skal kunne klare sig som et sprog, der kan bruges i fagligt krævende sammenhænge.

Ensartet terminologi er en forudsætning for, at fx lovtekster og regulativer, produktinformation, private og offentlige informationssystemer, standarder, marketingsbrochurer og forskningsrapporter kan formidle et budskab korrekt. DC hjælper virksomheder med oprettelse af termbaser, der gør det muligt at rationalisere tekstproduktion og oversættelsesarbejde. Centrets arbejde støttes af Erhvervsfremme Styrelsen, forskningsrådene og en række større danske virksomheder.

DANSK STANDARD

DANSK STANDARD (DS), der er en selvejende institution, er et officielt godkendt dansk centralorgan for standardisering. DS medvirker bl.a. ved oversættelse af engelsksprogede standarder til dansk, fx i forbindelse med EU-direktiver, og sikring af internationale tegnsæt til it, der er med til at bevare de enkelte kulturers sprog og skrift. DS samarbejder med forbrugerorganisationerne for at opnå forbrugerindflydelse på dansk, europæisk og international standardisering.

Sprog på spil – et udspil til en dansk sprogpolitik

Oplæg fra en intern arbejdsgruppe

Kulturministeriet 2003

Design: Kontrapunkt

Tryk: Phønix-Trykkeriet A/S

Oplag: 1.500

ISBN: 87-7960-046-8

Elektronisk udgave, ISBN: 87-7960-047-6

Kulturministeriets adresse:

Nybrogade 2
1203 København K

Postadresse:

Kulturministeriet
Postboks 2140
1015 København K
Tlf. 33 92 33 70

E-post: kum@kum.dk

Hjemmeside: www.kum.dk

Udspillet kan læses på Kulturministeriets
hjemmeside

Re